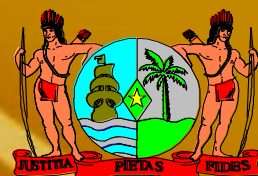

MINISTERIE VAN FINANCIËN
FINANCIËLE NOTA 2020

Jamaludinstraat 26
Paramaribo/Suriname
Telefoon: (597) 472610 (office)
Fax.: (597) 479577
Email: secmin@finance.gov.sr

HET MINISTERIE VAN FINANCIËN

Ter toelichting van de documenten inzake de ontwerpwet tot vaststelling van de staatsbegroting van de Republiek Suriname voor het dienstjaar 2020, heb ik de eer U de Financiële Nota 2020 betreffende de ontwikkelingen van de staatsfinanciën en macro-economische condities aan te bieden.

Paramaribo, 23 september 2019

De minister van Financiën,

Gillmore Hoefdraad

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	1	
I	ONTWERPBEGROTING 2020	3
I.1	Beleidskader openbare financiën	3
I.2	De Ontwerpbegroting 2020	6
I.2.1	Algemeen	6
I.2.2	De opzet van de Ontwerpbegroting 2020	7
I.2.3	De geraamde overheidsuitgaven	8
I.2.4	De geraamde overheidsontvangsten	10
II	MACRO ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN	13
II.1	De overheidsfinanciën 2016 – mei 2019	13
II.1.1	Algemeen	13
II.1.2	Overheidsontvangsten	14
II.1.3	Overheidsuitgaven	18
II.1.4	Financieringstekort	22
II.2	De ontwikkeling van de staatsschuld, 2016 – juni 2019	24
II.2.1	Algemeen	24
II.2.2	Binnenlandse schuld	24
II.2.3	Buitenlandse schuld	28
II.2.4	Totale Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld	31
II.3	De monetaire ontwikkeling in 2018 – juni 2019	33
II.3.1	Algemeen	33
II.3.2	Operationeel monetair beleid	34
II.3.3	Ontwikkeling van de geldaggregaten	36
II.3.4	Kredietverlening en toevertrouwde middelen	38
II.3.5	Interesttarieven	40
II.4	De betalingsbalans in 2018 – juni 2019	42
II.4.1	Algemeen	42
II.4.2	Lopende rekening	42
II.4.3	Financiële rekening	44
II.4.4	Internationale reserves	46
II.5	Het verzekeringswezen	48
II.5.1	Algemeen	48
II.5.2	Toezichtgegevens verzekeringsmaatschappijen	49

Lijst van gebruikte afkortingen

ABS	Algemeen Bureau voor de Statistiek
AFD	Agence Française de Developpement
AOV	Algemene Oudedagsvoorziening
ASYCUDA	Automated System for Customs Data
BBP	Bruto Binnenlands Product
BiZa	Binnenlandse Zaken
BuZa	Buitenlandse Zaken
BWD	Bouwkundige Werken en Dienstverlening
CARICOM	Caribbean Community
CARTAC	Caribbean Regional Technical Assistance Centre
CBvS	Centrale Bank van Suriname
CDB	Caribbean Development Bank
CEBUMA	Centraal Bureau voor Mechanische Automatisering
CTW	Civiel Technische Werken
DNA	De Nationale Assemblee
EBS	Energie Bedrijven Suriname
EIB	Europese Investeringsbank
EU	Europese Unie
EURIBOR	Euro Interbank Offered Rate
FED	Amerikaanse Federal Reserve Bank
GFS	Government Finance Statistics
HI	Handel & Industrie
IaDB	Inter-American Development Bank

IDB	Inter-American Development Bank
IFMIS	Integrated Financial Management Information System
IFRS	International Financial Reporting Standards
IMF	International Monetary Fund
ING	Internationale Nederlanden Groep
IsDB	Islamic Development Bank
LIBOR	London Interbank Offered Rate
LVV	Landbouw, Veeteelt en Visserij
MFPPC	Monetary and Fiscal Policy Coordination Committee
MTFF	Medium Term Fiscal Framework
NBO	Niet-Belasting Ontvangsten
NH	Natuurlijke Hulpbronnen
OFID	OPEC Fund for International Development
PAHO	Pan American Health Organization
PARSASCO	Paramaribo Schade Assurantie Company
PPA	Power Purchase Agreement
RGM	Rosebel Gold Mines
RMB	Chinese renminbi
RO	Regionale Ontwikkeling
ROGB	Ruimtelijke Ordening en Grondbeheer
SIC	Strategic Investment Committee
SOZAVO	Sociale Zaken en Volkshuisvesting
SPCS	Staatsolie Power Company Suriname
SRD	Surinaamse Dollar

SZF	Stichting Staatsziekenfonds
TCT	Transport, Communicatie en Toerisme
USD	Amerikaanse Dollar
VGZ	Volksgezondheid
WAM	Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen
WB	Wereldbank
WCO	World Customs Organization
WK	Wisselkoers

Lijst van Tabellen

Tabel I.1.1	Medium Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk 2021 - 2023 (SRD miljoen)
Tabel I.2.1	De Ontwerpbegroting 2020 en Begroting 2019 (SRD miljoen)
Tabel I.2.2	De Ontwerpbegroting 2020 en Begroting 2019 naar GFS classificatie (SRD miljoen)
Tabel I.2.3	De totale operationele uitgaven en de programma's per ministerie/directoraat voor de Ontwerpbegroting 2020 en de Begroting 2019 (SRD miljoen)
Tabel I.2.4	De totale uitgaven van de programma's van de ontwerpbegroting 2020 en de begroting 2019 per ministerie/directoraat naar financieringsbron (SRD miljoen)
Tabel I.2.5	De totale belastingontvangsten naar component (SRD miljoen)
Tabel I.2.6	De totale niet-belastingontvangsten naar ministerie/directoraten (SRD miljoen)
Tabel I.2.7	De ontvangsten per donor en lening van de ontwerpbegroting 2020 en begroting 2019 (SRD miljoen)
Tabel II.1.1	De overheidsfinanciën op aangepaste kasbasis, 2016 – mei 2019 (SRD miljoen)
Tabel II.1.2	Directe belastingen op kasbasis, 2016 – mei 2019 (SRD miljoen)
Tabel II.1.3	Indirecte belastingontvangsten op kasbasis, 2016 – mei 2019 (SRD miljoen)
Tabel II.1.4	De niet-belastingontvangsten op kasbasis, 2016 – mei 2019 (SRD miljoen)
Tabel II.1.5	Overheidsontvangsten mijnbouw en niet-mijnbouw op kasbasis, 2016 – mei 2019 (SRD miljoen)
Tabel II.1.6	Mijnbouwontvangsten op kasbasis naar inkomstensoort, 2016 – mei 2019, (SRD miljoen)
Tabel II.1.7	De procentuele verdeling van de uitgaven in de periode 2016 – mei 2019 (in procenten van het totaal)
Tabel II.1.8	De personele uitgaven over de periode 2016 – mei 2019
Tabel II.1.9	Bestand van ambtenaren, pensioen en onderstanden 2016 – mei 2019
Tabel II.1.10	Het ambtenarenbestand naar ministerie in de periode 2016 – mei 2019

Tabel II.1.11	De personele uitgaven in de periode 2016 – mei 2019 en de Ontwerpbegroting 2020 proportioneel verdeeld naar ministeries (SRD miljoen)
Tabel II.1.12	Subsidies naar beleidsgebied, 2016 – mei 2019
Tabel II.1.13	Kapitaalsuitgaven naar beleidsgebied, 2016 – mei 2019 (SRD miljoen)
Tabel II.2.1	Bruto binnenlandse schuld naar schuldinstrument 2016 – juni 2019 op kasbasis (SRD miljoen)
Tabel II.2.2	Bruto binnenlandse schuld naar looptijd 2016 – juni 2019 op kasbasis (SRD miljoen)
Tabel II.2.3	Aangegane korte termijn binnenlandse leningen 2018 – juni 2019
Tabel II.2.4	Aangegane lange termijn binnenlandse leningen 2018 – juni 2019
Tabel II.2.5	Bruto buitenlandse schuld naar looptijd over 2016 – juni 2019 op kasbasis (USD miljoen)
Tabel II.2.6	Bruto buitenlandse schuld naar crediteur 2016 – juni 2019 op kasbasis (USD miljoen)
Tabel II.2.7	Aangegane multilaterale leningen 2018 – juni 2019
Tabel II.2.8	Aangegane commerciële leningen 2018 – juni 2019
Tabel II.2.9	Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld 2016 – juni 2019 op kasbasis (USD en SRD miljoen)
Tabel II.2.10	Betaalde schuldenlast 2016 – juni 2019 op kasbasis (USD en SRD miljoen)
Tabel II.3.1	Ontwikkeling van de geldaggregaten
Tabel II.3.2	Ontwikkeling Reserve Base en Kredietverlening van de Algemene banken
Tabel II.4.1	Internationale reserves van de Centrale Bank van Suriname (x USD 1 miljoen)
Tabel II.4.2	Betalingsbalans van Suriname (x USD 1 miljoen)
Tabel II.5.1	Balanstotaal van de financiële sectoren (x SRD duizend)
Tabel II.5.2	Gecombineerde Balansen der Levensverzekeringsmaatschappijen (x SRD duizend)

Tabel II.5.3	Gecombineerde Verlies- en Winstrekeningen der Levensverzekeringsmaatschappijen (x SRD duizend)
Tabel II.5.4	Gecombineerde Balansen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (x SRD duizend)
Tabel II.5.5	Gecombineerde Verlies- en Winstrekeningen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (x SRD duizend)
Tabel II.5.6	Gecombineerde WAM-staat (x SRD duizend)

Lijst van Grafieken

Grafiek II.2.1	Uitstaande schuld, 2018-Q4
Grafiek II.2.2	Uitstaande schuld, 2019-Q1
Grafiek II.3.1	Inflatie en wisselkoers
Grafiek II.3.2	Oorzaken van veranderingen in de liquiditeitenmassa
Grafiek II.3.3	Kredietverlening in SRD aan de private sector
Grafiek II.3.4	Kredietverlening in USD aan de private sector
Grafiek II.3.5	Kredietverlening in EURO aan de private sector
Grafiek II.3.6	Indicatoren van dollarisering
Grafiek II.3.7	Nominale gewogen gemiddelde SRD rente
Grafiek II.3.8	Reële gewogen gemiddelde SRD rente
Grafiek II.3.9	Gewogen gemiddelde USD-EUR rentetarieven
Grafiek II.4.1	Externe sector variabelen in percentages van het BBP

INLEIDING

Na de economische inkrimping gedurende 2015-2016 groeit de economie weer. Het Algemeen Bureau voor de Statiek noteerde een reële groei van het Bruto Binnenlands Product (BBP) van 1,8 procent voor 2017 en van 2,6 procent voor 2018. Tot de sterkste bijdragers in beiden jaren horen landbouw, veeteelt, visserij en bosbouw, hotel en restaurants, energie en constructie. In 2018 is er een sterke opleving van de groot- en detailhandel, terwijl industrie en mijnbouw na behoorlijke uitbreiding in 2017 juist een vlak verloop hebben. De economische groei zet ook in 2019 door. De 12-maand inflatie is op een neerwaarts pad gebleven gedurende 2018 en 2019. Deze noteerde 9,2% ultimo 2017, naar 5,4% ultimo 2018, en bedroeg 4,3 procent per juli 2019.

De opleving van de mijnbouw resulteert in verhoogde afdrachten aan de staatskas. Vanwege de algemene economische groei is er ook sprake van een toename van de overheidsinkomsten uit de andere sectoren. De hervormingen voor modernisering van de belastingadministratie droegen ook bij aan een efficiëntere en tijdigere inning.

De overheidsuitgaven zijn eveneens toegenomen, wat deels het beleid reflecteert van sterke sociale voorzieningen en basiszorg, maar de afgelopen maanden ook in het teken staat van de investeringen in diverse structurele, gezondheidszorg en onderwijs infrastructuur. Niettemin neemt het tekort op commiteringsbasis af. De afname is van 10,7% van het BBP in 2016, naar 8,4% in 2017 en tot 7,6% van het geschatte BBP in 2018.

De financiering in 2017 en 2018 is grotendeels op basis van binnenlandse bronnen, waardoor de binnenlandse schuld – die overigens voor 30-35% uit vreemde valuta componenten bestaat – vermeerderde. In januari 2019 maakt de overheid gebruik van het voorschot van de Centrale Bank krachtens Artikel 21 van de Bankwet, en leent SRD 670 miljoen bij de moederbank op basis van de goedgekeurde begroting van 2018. In augustus lost zij dit voorschot af, en trekt dan op basis van de goedgekeurde begroting van 2019, ter hoogte van SRD 648 miljoen. Per saldo lost de Staat dus SRD 22 miljoen af op de voorschotten onder Artikel 21. In de referentieperiode neemt de buitenlandse schuld licht toe.

De wisselkoers stabiliseert zich sinds de tweede helft van 2017 op SRD 7,52 per US-dollar. Het totale buitenlandse betalingsverkeer ten behoeve van de exporten, importen, diensten en overmakingen, alsmede de financiële stromen, wordt steeds zonder verstoring tegen deze koers en de afgeleide internationale kruiskoersen afgewikkeld. Per eind juli 2019 bedragen de internationale reserves USD 713 miljoen en dekken 5,2 maanden van de importen van goederen en diensten buiten de mijnbouwsector – die in eigen deviezen voorziet – om.

Een select deel van het betaalverkeer in Suriname vindt niet plaats in de Surinaamse dollar, maar in de Amerikaanse dollar en de euro. Na de crisis was koersstabilisatie ook binnen dit economisch segment succesvol. In 2018 treedt echter een verstoring op vanwege de onrechtmatige aanhouding door het Nederlands Openbaar Ministerie van legaal verscheepte Euro-middelen van de lokale banken. Dit heeft de internationale omwisseling ten behoeve van de nodige import van cash US-dollars belemmerd en is een schaarste voelbaar in de daarvan afhankelijke gebieden van de Surinaamse economie. De autoriteiten troffen diverse maatregelen ter mitigering, en per september 2019 is een belangrijke voorziening mogelijk geworden. De Amerikaanse Federal Reserve Bank (FED) heeft thans een aanvang gemaakt met het verlenen

FINANCIËLE NOTA 2020

van valutadiensten aan de Centrale Bank van Suriname. Hierdoor is Suriname in staat om cash dollars te ontvangen tegenover girale overmakingen aan de FED. De verwachting is dat de wisselkoersen in dit segment zich wederom zullen stabiliseren, nu het aanbod van contante dollars weer op gang komt.

De Financiële Nota 2020 belicht de ontwerpbegroting voor het dienstjaar 2020 en doet verslag over de afgelopen macro-economische ontwikkelingen. Hoofdstuk I presenteert het budgettair beleidskader en de ontwerpbegroting 2020. Hoofdstuk II gaat in op de ontwikkelingen van de overheidsfinanciën, ontwikkelingsfinanciering en de staatsschuld, de monetaire sector, de betalingsbalans en het verzekeringswezen.

I ONTWERPBEGROTING 2020

I.1 Beleidskader openbare financiën

Overheidsfinanciën beleid. Het beleid richt zich op het behoud van de stabiliteit en verdere structurele verbetering van de staatsfinanciën. In de herstelfase na de economische crisis is de focus op duurzame verbetering van de inkomsten en op uitgaven die groei-ondersteunend, capaciteit-verruimend en sociaal-rechtvaardig zijn. Het tekort wordt afgebouwd en de financieringsmix beoogt ook om de schulddraagbaarheid te beheersen.

In de financieel-administratieve besturing en controle over de staatsfinanciën is het instrument van het elektronisch begrotingsstelsel, het IFMIS (Integrated Financial Management Information System), onmisbaar. In 2018 en 2019 is IFMIS verder uitgerold en omvat nu meerdere facetten van de begrotingsuitvoering en de verantwoording. Met onder andere de implementatie van de Revenue Module en de Budget Transparency Portal is een verdere verbetering gegeven aan de rapportage over de overheidsfinanciën. Voorts worden de tabellen over de uitkomsten, uitgaven en financiering van de overheid worden nog steeds op reguliere basis aan DNA overhandigd en gepubliceerd op de website van het Ministerie. In 2020 zal de efficiëntie van overheidsfinanciën verder worden verbeterd. Het IFMIS systeem zal in samenhang met de nieuwe Chart of Accounts (Rekeningenstelsel) en de aanneming van de nieuwe Comptabiliteitswet het verbeterd instrument zijn van een geïntegreerd en transparant overheidsfinancieel management systeem.

Enkele diensten en afdelingen van het Directoraat Financiën zijn eind 2018 ingetrokken in ruimere en gemoderniseerde huisvesting. Ook heeft werving van jonge hbo en academisch opgeleide krachten plaatsgevonden, zijn er personeelstrainingen verzorgd en workshops gehouden voor speciale dienstonderdelen of belanghebbenden.

Het wettelijk kader voor de staatsfinanciën is in 2018 en 2019 aangescherpt met de aanneming van twee belangrijke wetten: de Wet op de Jaarrekening en de Wijziging Comptabiliteitswet. Deze laatste beoogt een verhoogde ordening, effectiviteit, en kwaliteit van het proces van de begrotingsplanning, –uitvoering en –verantwoording, evenals van het systeem van de centrale overheidsfinanciële administratie en vastlegging. De Wet op de Jaarrekening is gericht op de instellingen en bedrijven binnen de rest van de publieke sector en de private sector, en beoogt de toepassing van IFRS standaarden. Uiteindelijk zal dit een positieve impact hebben op de stand van de overheidsfinanciën aangezien de financiële stromen naar (zoals subsidies) of vanuit de instellingen (zoals belastingen) onderhevig zullen zijn aan hoge accounting en transparantie standaarden.

Voorts worden als highlights aangemerkt de instelling van het Monetair-Fiscale Beleid Coördinatie Comité voor de reguliere afstemming tussen de monetaire autoriteiten, en de instelling van het Bestuur van het Suriname Spaar en Stabilisatie Fonds. Dit fonds zal het beheer voeren over de financiële beleggingen van de meeropbrengsten van de mijnbouwbelastingen die vanuit de staatskas zullen worden overgeheveld.

Fiscaal beleid. Het hervormingsproces van de Belastingdienst zal in 2020 worden voortgezet. Hierbij zal het tweesporenbeleid nog steeds gelden. Hervorming en modernisering van de Dienst

heeft hoge prioriteit ten einde de effectiviteit van de belastingadministratie en het management ervan te verbeteren. Modernisering van de huidige processen en structuren is nodig zodat een hogere mate van prestatie kan worden bereikt.

Enkele belangrijke onderdelen van de hervorming in 2020 zijn:

- het verder inhoud geven aan de vervanging van het huidig ICT systeem van de Directe Belastingen. Deze verbetering van onze automatisering infrastructuur zal ons in staat stellen de effectiviteit en efficiëntie van de organisatie processen te verhogen, met als uiteindelijke doel kostenbesparing en verruiming van de inkomsten. In dit kader is het streven om in 2020 over te gaan tot online aangiften en betaling voor wat betreft de middelen loon-, inkomsten-, omzet-, dividend-, loterij- casinobelastingen en Service tax. Thans zijn er nieuwe aangifteformulieren voor de loon- en omzetbelasting ontwikkeld, welke ook reeds in het nieuwe ICT systeem (SIGTAS System) worden verwerkt. Met het nieuwe ICT systeem is de Belastingdienst bezig over te stappen op een nieuw Fiscaal Identificatie Nummer (FIN). Op termijn zal elke belastingplichtige of inhoudingsplichtige een uniek FIN krijgen.
- In 2020 zal verder gestalte worden gegeven aan het opzetten van een Klantenservice. Door het opzetten van een afdeling Klantenservice zal de klant zoveel als mogelijk worden bijgestaan bij het voldoen aan haar fiscale verplichtingen. Om dit doel te bewerkstelligen zal veel aandacht aan klantvriendelijke voorlichting, informatie en begeleiding van de klant worden besteed. De verbetering van de communicatie en voorlichting zal bijdragen aan het verhogen van de compliance als een van de prioritaire beleidsgebieden in 2020
- Een kwalitatief, betrouwbaar en actueel klantenbestand is essentieel voor een goed functionerend Belastingdienst, maar ook om gezond beleid te maken. Mede in dit kader zal bijzondere aandacht worden besteed aan het opschonen en actualiseren van het vervuild klantenbestand alsook het wegwerken van achterstanden.

Naast de hervorming van de belastingorganisatie zal verder ook aandacht besteedt worden aan de verdere hervorming van de belastingwetten. Wijziging van de huidige wetgeving en introductie van nieuwe wetten zullen zorgdragen voor een brede belastinghervorming. Diverse wettelijke regelingen in directe- en indirecte sfeer zullen worden aangepast aan moderne, internationaal aanvaardbare en gebruikelijke normen en procedures. Thans wordt de Scheepvaartwet in zijn geheel gewijzigd en in 2020 zal de Nieuwe Douanewet inwerkingtreden evenals wetgeving in het kader van de advanced cargo information system, welke de uitwisseling van cargo informatie vooraf binnen de Caricom moet formaliseren en vergemakkelijken.

Bij de Dienst der Invoerrechten en Accijnzen wordt het proces van de modernisering van de Douane organisatie voortgezet. De upgrading (evaluatie) van Asycuda World, het douane informatiesysteem, naar een hogere versie, is in volle gang. Dit zal leiden tot een optimale benutting van de mogelijkheden die door Asycuda, geboden worden om het proces van aangifte tot controle en inning te verbeteren en de inkomsten te verhogen. Als gevolg hiervan zullen nieuw ingestelde afdelingen, met name de Risk Management en Post Clearance Audit afdelingen, geformaliseerd worden en zullen er nieuwe afdelingen opgezet moeten worden.

Integrale aanpassing van het wettelijk kader, de upgrading van het douane informatiesysteem (ASYCUDA) en capaciteitsversterking zijn noodzakelijk voor de beoogde modernisering en de

verhoogde en verbeterde inning van de rechten van de Staat. Continue training van de douaniers wordt dan ook voortgezet.

De in 2018 en 2019 aangevangen verscherpte en verbeterde controle in het Douane gebied zal onverkort worden voortgezet. In dat kader zullen enkele containerscans worden aangeschaft. Met de aanschaf van de containerscans zullen ook de nodige trainingen verzorgd worden aan het personeel met betrekking tot het gebruik van de scans, alsook het detecteren van onder facturering.

De toetreding van Suriname tot de World Customs Organisation (WCO) is een feit. De verwachting is dat aan Suriname assistentie kan worden verleend door de WCO met betrekking tot de hervorming, modernisering en versterking van de Douane Organisatie, waarbij de door hen ontwikkelde modellen zouden kunnen worden gebruikt. De eventuele technische assistentie daarbij door zusterorganisaties die ook lid zijn van de WCO, is ook mogelijk.

Ontwikkelingsfinanciering. Ook in 2020 zal de effectieve benutting van de beschikbare middelen ten behoeve van de financiering van ontwikkelingsprojecten voortgezet worden waarbij reguliere monitoring en evaluatie met de ontwikkelingspartners en projectuitvoerders zal plaatsvinden. Het nationaal ontwikkelingsprogramma zal de leidraad zijn bij de samenwerking met de verschillende internationale en regionale financieringsinstellingen voor financiële en technische ondersteuning.

In het afgelopen jaar zijn de eerste financieringsovereenkomsten tot stand gekomen met de Wereldbank en het Kuwait Fond op respectievelijk het gebied van wateroverlast en energie. De positieve resultaten van de trilaterale Zuid – Zuid samenwerking via de Islamic Development Bank werd voortgezet via samenwerkingen met Indonesië op het gebied van de kunstmatige inseminatie van vee en Turkije op het gebied van de luchtvaart. In het kader van klimaat financiering werden ook de eerste stappen gezet voor samenwerking met het Green Climate Fund en andere fondsen die beschikbaar zijn ter voorbereiding en mitigering van klimaatverandering.

De bestaande samenwerkingsovereenkomsten met onder andere de Inter Amerikaanse Ontwikkelingsbank (IDB), de Wereldbank (WB), de Caribbean Development Bank (CDB), de Agence Française de Development (AFD), de Islamic Development Bank (IsDB), de Europese Commissie (EC), het OPEC Fund for International Development (OFID) zullen worden voortgezet en of worden uitgebreid. De samenwerking met de verschillende ontwikkelingspartners die de ontwikkelingsfinanciering ondersteunen, blijft gebaseerd op de principes van gelijkwaardigheid en economische diplomatie.

Ter prioritering van de ontwikkelingsprojecten en verruiming van de financieringsmodaliteiten zullen in 2020 de nodige voorbereidingen worden voortgezet ten behoeve van de opzet van een Public Sector Investment systeem en een Public Private Partnership (PPP) Unit binnen het Ministerie van Financiën.

I.2 De Ontwerpbegroting 2020

I.2.1 Algemeen

De ontwerpbegroting heeft als vertrekpunt het Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk (in het Engels afgekort als MTFF). Om het MTFF op te stellen wordt de daaraan voorafgaande periode geëvalueerd en beleid voor de toekomst gesimuleerd. Het overheidsfinanciën beleid stuurt aan op het gestaag verkleinen van het tekort, met als doel de afhankelijkheid van geleende middelen te verminderen en zodoende de houdbaarheid van de staatsfinanciën en de staatsschuld te verbeteren.

Tabel I.1.1: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk (MTFF) 2021-2023 (SRD miljoen)

MTFF 2021-2023	2019 Goedgekeurde Begroting	2020 Ontwerp Begroting	2021 projectie	2022 projectie	2023 projectie
Totale ontvangsten	12,440	12,440	9,549	9,925	11,359
Lopende ontvangsten	6,488	6,488	8,468	9,892	11,359
Belastingen	3,846	3,846	5,839	6,863	7,886
Niet-belastingen	2,642	2,642	2,629	3,029	3,473
Schenkings	103	103	n.a.	n.a.	n.a.
Trekkingen (leningen e.a.)	5,849	5,849	1,081	33	0
Uitgaven	14,080	13,739	11,178	11,691	12,904
Personeelsuitgaven	3,290	3,199	2,841	3,082	3,474
Goederen en diensten	937	939	937	966	1,143
Subsidies en transfers	3,173	3,171	2,637	2,719	2,805
Rentebetalingen	1,017	1,017	1,141	1,112	1,088
Kapitaalsuitgaven	4,250	4,000	2,215	2,650	3,235
Aflossingen	1,414	1,414	1,407	1,163	1,160
Begrotingstekort (-)/overschot (+)	-1,640	-1,299	-1,628	-1,766	-1,545
BBP projectie, begrotingsraming 2019	32,717				
BBP projectie, begrotingsraming 2020		30,085	32,570	35,329	38,507
Begrotingstekort in % van het BBP	-5.0	-4.3	-5.0	-5.0	-4.0

Bron: Ministerie van Financiën (voorlopige cijfers), inclusief BBP projecties voor 2021-2023.

Eind 2018 ving de uitvoering van de 25% loonsverhoging aan ambtenaren, die terug werkt tot en met 1 januari 2017, aan. De koopkrachtversterking van SRD 100, welke vanaf 2016 als een extra wordt gegeven, blijft behouden, evenals de heffingskorting (aftrekpost voor belastingheffing) van SRD 150. De koopkrachtversterking van SRD 500, welke vanaf 2017 was gegeven, is verdisconteerd in het verhoogde loon. De verhoging met terugwerkende kracht wordt in fasen beschikbaar gesteld, waarbij de laatste fase op de begroting 2020 is opgebracht.

Om eventuele negatieve gevolgen van de macro-economische aanpassingen op de minder draagkrachtigen te verzachten, alsook de woningbouw te stimuleren, zijn in de begroting 2020 maatregelen van sociale aard opgenomen zoals het opzetten van het Nationaal Woningbouwfonds en het Nationaal Garantiefonds Huisvesting.

De begroting wordt gefinancierd met belastingmiddelen, schenkingen en geleende middelen. In 2018 en 2019 heeft de staat schatkistpapieren uitgegeven en is ter ondersteuning van een deel van de programma-uitvoering binnenlandse leverancierskredieten overeengekomen en heeft ze getrokken op buitenlandse leningen. Ook in 2020 zullen met assistentie van internationale organisaties projecten gefinancierd worden om de geplande fiscale en sociale hervormingen uit te voeren.

I.2.2 De opzet van de Ontwerpbegroting 2020

Doordat de status van de overheidsfinanciën in 2020 geen drastische veranderingen met betrekking tot onder anderen nieuw beleid vertoond, is de begroting 2020 haast ongewijzigd gebleven ten opzichte van 2019. Desondanks zal de overheid trachten bezuinigingsmaatregelen uit te voeren met als doel de overheidsuitgaven efficiënter te beheren.

Tabel I 2.1: De Ontwerpbegroting 2020 en Begroting 2019 (SRD miljoen)

Omschrijving	Begroting 2019	Ontwerp begroting 2020
UITGAVEN		
Operationele Uitgaven	3,758	3,667
Programmas	10,323	10,073
Totale uitgaven	14,080	13,739
ONTVANGSTEN		
Belastingen	3,846	3,846
Niet-belastingontvangsten	2,642	2,642
Totaal	6,488	6,488
Donormiddelen/Leningen	5,952	5,952
Totale ontvangsten	12,440	12,440
TOTALE BEGROTING		
Uitgaven	14,080	13,739
Ontvangsten	12,440	12,440
Saldo totale begroting	-1,640	-1,299

Bron: Ministerie van Financiën.

De geraamde overheidsuitgaven bedragen SRD 13.739 miljoen en de geraamde overheidsontvangsten SRD 12.440 miljoen (tabel I.2.1). Bij het bepalen van de ramingen zijn de beleidsprioriteiten overheidsfinanciën en het MTFF in acht genomen. In absolute termen zijn de totale geraamde uitgaven voor 2020 in vergelijking met de goedgekeurde begroting 2019 afgenomen met SRD 341 miljoen, terwijl de totale geraamde ontvangsten niet zijn gewijzigd. Met deze ramingen komt het tekort neer op 4,3% van het BBP.

Tabel I.2.2: De Ontwerpbegroting 2020 en begroting 2019 naar GFS classificatie (SRD miljoen)

Omschrijving	2019 Begroting	2020 Ontwerp Begroting
Totale Ontvangsten op begroting	12,440	12,440
Lopende Ontvangsten	6,488	6,488
Belastingen	3,846	3,846
Directe Belastingen	1,799	1,799
Indirecte Belastingen	2,047	2,047
Niet Belasting ontvangsten	2,642	2,642
Schenken	103	103
Leningen/Trekkingen	5,849	5,849
Totale Uitgaven op begroting	14,080	13,739
Lopende Uitgaven	8,417	8,326
Personele uitgaven	3,290	3,199
Aanschaf goederen en diensten	937	939
Subsidies en bijdragen	3,173	3,171
Interest	1,017	1,017
Kapitaaluitgaven	4,250	4,000
Aflossingen	1,414	1,414
Tekort/Surplus totale rekening	-1,640	-1,299
BBP, projectie begrotingsraming	32,717	30,085
Tekort/Surplus totale rekening (% BBP)	-5.0	-4.3

Bron: Ministerie van Financiën
BBP schattingen van het Planbureau

I.2.3 De geraamde overheidsuitgaven

In de ontwerpbegroting 2020 wordt de verdeling van de uitgaven over alle 16 Ministeries inclusief 24 directoraten gepresenteerd. In tabel I.2.3 zijn de totale geraamde uitgaven verdeeld naar Operationele Uitgaven en de Programma's die zijn gealloceerd naar Ministerie/directoraat voor 2020 ten opzichte van de begroting 2019. Voor het dienstjaar 2020 zijn de totale overheidsuitgaven begroot voor SRD 13.739 miljoen, hetgeen een daling is van SRD 341 miljoen ten opzichte van het dienstjaar 2019.

Daarnaast worden in tabel I.2.3 de totale uitgaven van de Programma's naar Ministerie/directoraat weergegeven. Deze uitgaven zullen respectievelijk uit eigen middelen, donormiddelen of lening worden gefinancierd.

De totale Operationele Uitgaven, waaronder alle personeel gerelateerde kosten en overige Operationele uitgaven zijn in 2020 begroot voor SRD 3.667 miljoen. In vergelijking met 2019 betekent dit een absolute daling van SRD 91 miljoen. De Lonen & Salarissen zijn voor het dienstjaar 2020 geraamd op SRD 2.925,8 miljoen.

De geraamde Operationele Uitgaven kunnen als volgt onderverdeeld worden, te weten:

❖ **Lopende Uitgaven**

✓ Lonen & salarissen	SRD 2.925,8 miljoen
✓ Sociale Premies	SRD 273,3 miljoen
✓ Gebruik van Goederen & Diensten	SRD 417,7 miljoen
✓ Subsidies	SRD 0,03 miljoen
✓ Schenkingen en bedragen	SRD 0,3 miljoen
✓ Sociale Uitkeringen	<u>SRD 29,2 miljoen</u>
Totale Lopende Uitgaven	SRD 3.646,5 miljoen

❖ **Kapitaal Uitgaven**

✓ Inventaris	SRD 11,58 miljoen
✓ Transportmiddelen	SRD 8,43 miljoen
✓ Gebouwen en Constructie	SRD 0,16 miljoen
Totale kapitaal Uitgaven	SRD 20.17 miljoen

Tabel I.2.3: De totale operationele uitgaven en de programma's per ministerie/directoraat voor de Ontwerpbegroting 2020 en de begroting 2019 (SRD miljoen)

Ministeries/directoraten	Operationele uitgaven		Programma's		Totale uitgaven	
	Begroting 2019	Ontwerp begroting 2020	Begroting 2019	Ontwerp begroting 2020	Begroting 2019	Ontwerp begroting 2020
Justitie en Politie	458	458	26	26	484	484
Algemene Zaken	154	154	96	96	250	250
Binnenlandse Zaken	128	128	177	177	306	306
Human Resource Management	17	17	11	11	28	28
Regionale Ontwikkeling	194	194	15	15	209	209
Agrarische Ontwikkeling Binnenland	7	7	2	2	9	9
Duurzame Ontwikkeling Afro Surinamers	16	16	3	3	19	19
Duurzame Ontwikkeling Inheemsen	6	6	1	1	8	8
Defensie	328	328	12	12	340	340
Buitenlandse Zaken	150	150	12	12	162	162
Financiën	40	40	4,861	4,611	4,901	4,651
Belastingen	59	59	14	14	73	73
Ontwikkelingsfinanciering	4	4	12	12	16	16
Handel, Industrie en Toerisme	38	38	74	74	112	112
Landbouw, Veeteelt en Visserij	69	69	376	376	445	445
Natuurlijke Hulpbronnen	55	55	79	79	133	133
Arbeid	33	33	10	10	43	43
Milieu	-	-	-	-	-	-
Sociale Zaken en Volkshuisvesting	160	160	745	745	905	905
Onderwijs	1,476	1,385	675	675	2,151	2,060
Cultuur	15	15	30	30	45	45
Volksgezondheid	64	64	607	607	671	671
Bouwkundige Werken en Dienstverlening	19	19	59	59	78	78
Civiel Technische Werken	72	72	1,541	1,541	1,614	1,614
Openbaar Groen	62	62	2	2	64	64
Transport en Communicatie	60	60	867	867	927	927
Ruimtelijke Ordening, Grond en Bosbeheer	35	35	0	0	35	35
Sport- en Jeugdzaken	37	37	15	15	52	52
Totale uitgaven	3,758	3,667	10,323	10,073	14,080	13,739

Bron: Ministerie van Financiën

Tabel I.2.4: De totale uitgaven van de Programma's van de Ontwerpbegroting 2020 en de Begroting 2019 per ministerie/directoraat naar financieringsbron (SRD miljoen)

Ministerie/Directoraat	Begroting 2019			Totaal Beleid Progr. 2019	Ontwerpbegroting 2020			Totaal Beleid Progr. 2020
	eigen middelen	donor	lening		eigen middelen	donor	lening	
Justitie en Politie	8	18	-	26	8	18	-	26
Algemene Zaken	82	14	-	96	82	14	-	96
BiZa	177	-	-	177	177	-	-	177
HRM	11	-	-	11	11	-	-	11
R.O	15	-	-	15	15	-	-	15
Agrarische Ontw	2	-	-	2	2	-	-	2
Duurzame Ontw Afro Sur	3	-	-	3	3	-	-	3
Duurzame Ontw Inheemsen	1	-	-	1	1	-	-	1
Defensie	12	-	-	12	12	-	-	12
BuZa	10	2	-	12	10	2	-	12
Financien	2,099	-	2,762	4,861	1,849	-	2,762	4,611
Belastingen	14	-	-	14	14	-	-	14
Ontwikkelingsfin.	12	-	-	12	12	-	-	12
HI & T	32	6	36	74	32	6	36	74
L.V.V.	16	41	319	376	16	41	319	376
N.H.	13	11	54	79	13	11	54	79
Arbeid	10	-	-	10	10	-	-	10
Milieu	-	-	-	-	-	-	-	-
SoZaVo	729	0	15	745	729	0	15	745
Onderwijs	522	-	154	675	522	-	154	675
Cultuur	0	-	30	30	0	-	30	30
Vgz.	504	11	92	607	504	11	92	607
BWD	8	-	51	59	8	-	51	59
CTW	62	-	1,479	1,541	62	-	1,479	1,541
Openbaar Groen	2	-	-	2	2	-	-	2
Transport en Communicatie	-	-	858	867	9	-	858	867
ROGB	0	-	-	0	0	-	-	0
Sport en Jeugd.	15	-	-	15	15	-	-	15
Totale uitgaven	4,362	103	5,849	10,323	4,120	103	5,849	10,073

Bron: Ministerie van Financiën

Aan personeelskosten van de ambtenaren (lonen en salarissen en sociale premies) zal een bedrag van SRD 3.199 miljoen worden uitbetaald. Vermeldenswaard is dat er binnen de Programma's ook personeelskosten zijn die vallen onder de categorie subsidies. De programma's voor 2019 zijn begroot voor een totaal van SRD 10.073 miljoen. In vergelijking met 2019 zijn de Programma's SRD 250 miljoen minder. De Programma's behelzen projecten die moeten resulteren in het verwezenlijken van de vastgestelde ontwikkelingsdoelen. Bij het begroten van de projecten worden de kosten tijdens de uitvoeringsperiode van desbetreffende projecten in acht genomen. Uiteindelijk moeten deze resulteren in het verhogen van het welvaartsniveau van de Surinaamse burgers. De programma's/projecten worden gefinancierd uit eigen middelen ten bedrage van SRD 4.120 miljoen, uit schenkingen voor SRD 103 miljoen en middels het aangaan van leningen ad. SRD 5.849 miljoen (zie tabel I.2.4).

I.2.4 De geraamde overheidsontvangsten

Bij de geraamde ontvangsten wordt er een onderscheid gemaakt in:

- Belastingen (directe- en indirecte belastingen)
- Niet-belastingontvangsten (NBO)
- Schenkingen (donormiddelen)
- Trekkingen (leningen)

Voor het dienstjaar 2020 zijn de totale inkomsten uit hoofde van de belastingen geraamd op SRD 6.488 miljoen. Deze is onderverdeeld naar directe belastingen voor een bedrag van SRD 1.799 miljoen en naar indirecte belastingen ten bedrage van SRD 2.047 miljoen. In vergelijking met de begroting 2019 is er geen stijging van de directe belastingen en de indirecte belastingen. Ook de ontvangsten uit Niet-belasting middelen voor het dienstjaar 2020 zijn geraamd op het niveau van die van 2019.

Tabel I.2.5: De totale belasting ontvangsten naar component (SRD miljoen)

Omschrijving	Begroting 2019	Ontwerp begroting 2020	Vershil
Directe belastingen	1,799	1,799	-
Inkomstenbelasting	1,733	1,733	
Vermogensbelasting	4	4	
Huurwaardebelasting	3	3	
Dividendbelasting	17	17	
Loterijbelasting	4	4	
Casinobelasting	35	35	
Bronbelasting	3	3	
Indirecte belastingen	2,047	2,047	-
Invoerrechten	740	740	
Statistiekrecht	40	40	
Uitvoerrecht op hout	100	100	
Accijns op gedestilleerd	79	79	
Belasting op publieke gemakkelijkheden	7	7	
Accijns op bier	63	63	
Accijns op rooktabak en sigaretten	138	138	
Verbruiksbelasting op motorbrandstoffen	147	147	
Accijns op alcoholvrije dranken	57	57	
Omzetbelasting	592	592	
Rij- en voertuigen belasting	83	83	
Totaal belastingen	3,846	3,846	-
Totaal niet-belasting ontvangsten	2,642	2,642	-
Totaal ontvangsten	6,488	6,488	-

Bron: Ministerie van Financiën

Tabel I.2.6: De totale niet-belastingontvangsten naar ministerie/directoraten (SRD miljoen)

Omschrijving	Begroting 2019	Ontwerp begroting 2020	Vershil
Justitie en Politie	39	39	-
Algemene Zaken	-	-	-
Binnenlandse Zaken	26	26	-
HRM	0	0	-
Regionale Ontwikkeling	11	11	-
Agrarische Ontwikkeling Binnenland	-	-	-
Duurzame Ontwikkeling Afro Surinamers	-	-	-
Duurzame Ontwikkeling Inheemsen	-	-	-
Defensie	0	0	-
Buitenlandse Zaken	48	48	-
Financien	841	841	-
Belastingen	262	262	-
Ontwikkelingsfinanciering	0	0	-
Handel, Industrie en Toerisme	2	2	-
L.V.V.	15	15	-
Natuurlijke Hulpbronnen	1,110	1,110	-
Arbeid	0	0	-
Milieu	-	-	-
SoZaVo	6	6	-
Onderwijs	0	0	-
Cultuur	-	-	-
Volksgezondheid	1	1	-
BWD	0	0	-
CTW	2	2	-
Openbaar Groen	0	0	-
Transport en Communicatie	59	59	-
ROGB	219	219	-
Sport- en Jeugdzaken	0	0	-
Totale ontvangsten	2,642	2,642	-

Bron: Ministerie van Financiën

De totale overheidsontvangsten aan schenkingen (donormiddelen) en trekkingen uit lopende leningen zijn in 2020 begroot voor SRD 5.937 miljoen (tabel I.2.7).

Tabel I.2.7: De ontvangsten per donor en lening van de Ontwerpbegroting 2020 en begroting 2019 (SRD miljoen)

Omschrijving	Begroting 2019			Ontwerpbegroting 2020		
	Donor	Lening	Totaal	Donor	Lening	Totaal
CDB	2	12	15	2	12	15
China	7	-	7	7	-	7
Indonesië	1	-	1	1	-	1
India	10	15	25	10	15	25
Israël	-	276	276	-	276	276
Italië	-	-	-	-	-	-
Japan	4	-	4	4	-	4
Maleisie	-	-	-	-	-	-
UNEP	-	-	-	-	-	-
IsDB	-	149	149	-	149	149
FAO	-	-	-	0	-	0
GEF	-	-	-	-	-	-
België	-	-	-	-	-	-
IDB	11	211	222	11	211	222
IaDB	-	52	52	-	52	52
Nederland	-	-	-	-	-	-
PAHO	-	-	-	-	-	-
UNDP	2	-	2	2	-	2
OFID	-	-	-	-	-	-
USA	-	-	-	-	-	-
Global Fund	12	-	12	12	-	12
UNFPA	0	-	0	0	-	0
SFOB	-	-	-	-	-	-
AFD	-	-	-	-	-	-
UNICEF	1	-	1	1	-	1
EU	32	-	32	32	-	32
WBG	6	-	6	6	-	6
Overig	16	5,134	5,149	16	5,134	5,149
Totaal	103	5,849	5,952	103	5,849	5,952

Bron: Ministerie van Financiën

II MACRO ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

II.1 De overheidsfinanciën 2016 – mei 2019

II.1.1 Algemeen

Het hoge overheidstekort van de crisisjaren krimpt gestaag. De afname is van 10,7% van het BBP in 2016, naar 8,4% in 2017 en tot 7,6% van het geschatte BBP in 2018. De afdrachten aan de staatskas vanuit de mijnbouwsector nemen vanaf 2017 toe. De gestegen mijnbouwinkomsten hebben ruimte gecreëerd voor uitvoering van de beleidsagenda, maar niettemin worden er harde lessen getrokken uit de kwetsbaarheid van de staatskas voor de volatiele internationale prijzen voor grondstoffen. Daarom trof de overheid reeds in 2016 voorbereidingen voor het instellen van het Suriname Stabilisatie en Spaar Fonds. Dit jaar werd het Bestuur benoemd.

Tabel II.1.1: Suriname: Overheidsfinanciën op aangepaste kasbasis, 2016- mei 2019 (SRD miljoen)

	2016	2017	2018	2019 jan-mei
	In SRD miljoen			
Totale inkomsten	3,519	5,114	5,970	2,460
Mijnbouwinkomsten	653	1,804	2,133	737
Niet-mijnbouwinkomsten	2,866	3,310	3,837	1,723
naar type:				
Directe belastingen	1,226	2,002	2,190	913
Indirecte belastingen	1,360	1,542	1,952	894
Niet-belasting ontvangsten	933	1,570	1,828	653
Uitgaven, commitering	5,612	7,135	7,934	3,620
Totale uitgaven	5,717	7,354	8,927	3,715
w.v. Netto betaling achterstanden	105	220	993	95
naar type:				
Personele uitgaven	1,602	1,922	2,414	1,179
Goederen en diensten	1,093	1,119	871	326
Subsidies en bijdragen	1,770	2,404	3,501	1,361
Interest	516	672	920	383
Kapitaalsuitgaven	736	1,237	1,220	465
Committeringstekort	-2,093	-2,020	-1,964	-1,160
Statistische discrepantie	11	-87	-64	35
Financiering	2,082	2,107	2,028	1,124
Verkrijging (-)/Afstoting (+) activa	-474	-71	563	0
Buitenlandse financiering	4,713	983	327	172
Trekkingen ¹	5,887	1,382	1,381	360
minus: Aflossingen ¹	1,174	398	1,054	188
Binnenlandse financiering	-2,052	1,414	2,131	1,047
CBvS ²	-402	524	-152	721
Vorderingen op de overheid	-70	-78	-7	670
Verplichtingen aan de overheid	332	-602	144	-51
Overige depositonemende instellingen ²	405	860	50	458
Overige financiële instellingen ¹	29	-21	-2	-4
Niet-financiële instellingen ¹	-2,084	51	2,235	-128
Achterstanden	-105	-219	-993	-95
	In procent van BBP			
Committeringstekort (-)	-10.7	-8.4	-7.6	-4.1
Financieringstekort (-)	-10.7	-8.8	-7.9	-3.9
Financieringstekort (-), primaire rekening (PR)	-8.0	-6.0	-4.3	-2.6
Financieringstekort (-), niet-mijnbouw PR	-11.4	-13.5	-12.6	-5.2
Memo: Bruto Binnenlands Product (BBP), in SRD miljoen	19,489	24,036	25,806	28,558

Bron: Ministerie van Financiën / Voorlopige cijfers

*BBP 2016-2018 afkomstig van ABS; BBP 2019 projectie van Ministerie van Financiën.

¹ Data afkomstig van Bureau voor de Staatsschuld.

² Data van de analytische balansen van de CBvS en andere depositonemende instellingen.

Noot: Overheidsfinanciën op kasbasis geeft weer de gerealiseerde kasontvangsten en kasuitgaven gedurende het dienstjaar.

Ontvangsten worden echter aangepast naar bruto basis aan de hand van verrekeningen met EBS subsidies. In navolging worden de uitgaven, voor wat betreft de overheidssubsidies aan EBS, eveneens weergegeven op bruto basis. Het commiteringstekort houdt rekening met betalingen gedurende het dienstjaar voor arrears van vorige dienstjaren en met uitgestelde betalingen voor het huidig dienstjaar. Evenzo is het financieringstekort inclusief de netto betaling van arrears. Classificering en waardering volgen de internationale methodologie van de Government Finance Statistics Manual (GFSM) van het Internationaal Monetair Fonds.

De aanwending van de middelen vindt plaats met zorgvuldigheid en prioriteitstelling. Gelet op de beleidsdoelen van de Overheid geniet capaciteitsversterking van het menselijk kapitaal prioriteit. Dit komt onder meer tot uiting in de uitgaven aan onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting, die in 2018 tezamen ruim 60 procent van de totale subsidies en transfers uitmaken. De koopkrachtversterking die sinds 2015 werd toegekend is thans geformaliseerd in loonsverhogingen voor de ambtenaren, leerkrachten en docenten, en de korpsen, die met terugwerkende kracht tot 1 januari 2017 intreden.

De ontwikkelingsprogramma's geven versterkt aandacht aan de productiesectoren, fysieke infrastructuur en het creëren van een gunstig investerings- en innovatie klimaat. Zodoende is er uitvoering gegeven aan de wegeaanleg en bruggenbouw, instelling van proef- en onderzoeksstations voor de landbouw, veeteelt en visserij, de bouw van het studentenwooncomplex en uitbreidingen van het landelijk elektriciteitsnetwerk en de watervoorziening in de districten.

In de financieringsmix staat de betaalbaarheid in de toekomst centraal, en tevens het rekenschap geven aan de impact van mogelijke liquiditeitsvermeerdering op de economische activiteiten. Voor een goede coördinatie tussen het Ministerie van Financiën en de Centrale Bank is in mei 2019 het monetair-fiscaal beleidscoördinatie comité (MFPC) ingesteld.

II.1.2 Overheidsontvangsten

Directe belastingen

In tabel II.1.2 wordt de ontwikkeling van de directe belastingen gedurende de periode 2016 tot en met mei 2019 weergegeven. De twee grote posten binnen de directe belastingen zijn de inkomsten- en de loonbelasting. De inkomsten- en de loonbelasting vertonen in 2018 een toename ten opzichte van 2017 door respectievelijk de positieve impact van de economische opleving en de loonsverhoging aan ambtenaren in de tweede helft van 2018.

Tabel II.1.2: Directe belastingen op kasbasis, 2016 - mei 2019 (SRD miljoen)

	2016*	2017*	2018*	2019* jan-mei
Directe Belastingen	1,226	2,002	2,190	913
Inkomstenbelasting	272	815	1,088	338
Loonbelasting	754	771	1,038	n.a.
w.v. loonbelasting ambtenaren	168	229	368	220
Vermogensbelasting	4	5	2	1
Dividendbelasting	55	14	9	7
Huurwaardebelasting	4	5	3	1
Casinobelasting	35	28	34	12
Loterijbelasting	4	4	4	2
Statistisch verschil ¹	99	361	11	333

Bron: Ministerie van Financiën / Voorlopige cijfers

* Voorlopige cijfers. Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeringen met EBS subsidies.

¹ Veroorzaakt door tijdsverschil tussen kasontvangsten en administratieve boekingen Ontvanger der Directe Belastingen (ODB).

Indirecte belastingen

De ontvangsten uit de indirecte belastingen worden in tabel II.1.3 weergegeven. Qua omvang zijn de omzetbelasting, invoerrechten, verbruiksbelasting motorbrandstof, en accijnzen de belangrijkste categorieën. Veelal zijn deze positief gecorreleerd aan de economische bedrijvigheid en de importhandel.

Tabel II.1.3: Indirecte belastingontvangsten op kasbasis, 2016 – mei 2019 (SRD miljoen)

	2016*	2017*	2018*	2019* jan-mei
Indirecte Belastingen	1,360	1,542	1,952	894
Invoerrechten	350	502	677	293
Statistiekrecht invoer + uitvoer	21	30	34	15
Accijns alcoholvrije dranken	32	40	45	21
Houtuitvoer	32	77	90	41
Accijns gedestilleerd	25	30	58	25
Publieke gemakelijkheid	4	6	7	2
Accijns bier	43	58	57	22
Accijns tabak en sigaretten	78	85	83	32
Verbruiksbelasting motorbrandstof	295	187	281	192
Omzetbelasting	477	661	872	333
Rij-en voertuigenbelasting	-	-	3	47
Statistisch verschil ¹	2	-134	-256	-128

Bron: Ministerie van Financiën/*Voorlopige cijfers

Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeringen met EBS subsidies.

¹Veroorzaakt door tijdsverschil tussen kasontvangsten en administratieve boekingen Ontvanger der Invoerrechten en Accijnzen (OIA).

De indirecte belastingen zijn toegenomen van SRD 1.542 miljoen in 2017 naar SRD 1.952 miljoen in 2018. De invoerrechten, omzetbelasting, accijnzen en verbruiksbelasting hebben een groot deel hieraan bijgedragen. Tot en met mei 2019 zijn aan indirecte belastingen geregistreerd een bedrag van SRD 894 miljoen.

In 2018 is de rij- en voertuigenbelasting wederom ingevoerd, nadat deze in 2000 was opgeschort. Diverse uitgangspunten liggen ten grondslag aan de herintroductie: het is een rechtvaardige belasting (alle gebruikers van de weg betalen deze belasting), het is internationaal gangbaar (de gebruiker betaalt) en heractivering is inkomstengenerering voor de overheid. De Wet Rij en Voertuigenbelasting is in augustus 2018 goedgekeurd door de Nationale Assemblée en per 1 januari 2019 in werking getreden. Tussen december 2018 en mei 2019 is een bedrag van SRD 50 miljoen geïnd.

In de beschouwde periode bleven de pompprijzen van diesel en gasoline gerelateerd aan de (fluctuerende) importprijs, maar met een vaste government take. Veelal door de hogere consumptiehoeveelheden en de tijdige betalingen is deze inkomstenbron voor de overheid gestegen. In 2018 nam de verbruiksbelasting toe met SRD 94 miljoen ten opzichte van het voorgaande jaar. In 2019 is totaal ontvangen een bedrag van SRD 192 miljoen over een periode van 5 (vijf) maanden, wat een aanzienlijke stijging is ten opzichte van de ontvangsten in 2017 en 2018.

Niet-belasting ontvangsten

De inkomsten uit de niet-belastingontvangsten (NBO) vertonen in de beschouwde periode een toename (Tabel II.1.4). De stijgende lijn in de niet-belastingontvangsten, van SRD 933 miljoen in 2016 naar SRD 1.570 miljoen in 2017 en vervolgens naar SRD 1.828 miljoen in 2018, is voor een groot deel opgebracht door de royalties, AOV, zegelkosten en dividend ontvangsten.

De royalties worden afgedragen door de grote goudmaatschappijen en worden tevens gecollecteerd bij de export van goud afkomstig uit de kleinschalige mijnbouw. De royalties zijn enorm gestegen van SRD 178 miljoen in 2016 naar SRD 489 miljoen in 2017, een stijging van SRD 311 miljoen oftewel 175%. In 2018 is er ook een stijging ten opzichte van het voorgaande jaar.

Tabel II.1.4: De niet-belastingontvangsten op kasbasis, 2016 – mei 2019 (SRD miljoen)

	2016*	2017*	2018*	2019* jan-mei
Niet-belastingontvangsten	933	1,570	1,828	653
Kosten invoer-, uitvoer- en doorvoer	11	14	9	2
Fiscale boete	1	3	2	1
Nummerplaten	1	2	5	1
AOV	159	159	192	75
Consentrecht	32	48	61	26
Royalties	178	489	514	254
Navigatie kosten	28	2	1	-
Consulaire opbrengsten	14	31	46	
Vergunningsgelden (CEHIVAS)	0	1	3	3
Visagelden/PSA/ Toeristenkaart	14	8	9	14
Hypotheekbewaarder/Glis/zegelkosten	73	57	51	31
Dividend ontvangsten	52	392	452	49
Overige niet-belasting ontvangsten	371	365	481	196

Bron: Ministerie van Financiën/*Voorlopige cijfers

Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeningen met EBS subsidies.

Bij de dividend ontvangsten is er ook een opleving na 2016. Deze zijn in 2017 en 2018 respectievelijk op het niveau van SRD 392 miljoen en SRD 452 miljoen en vinden hun oorsprong voornamelijk in de mijnbouwsector.

Mijnbouwsector

In tabel II.1.5. is er een stijgende lijn te zien van de ontvangsten uit de mijnbouwsector vanaf 2016. De Surinaamse economie is sterk afhankelijk van de mineralensector. Na het herstel van de prijzen voor olie en goud op de internationale grondstoffenmarkten en de toegenomen lokale productie in 2017, is het effect duidelijk merkbaar. De mijnbouwontvangsten zijn fors gestegen van SRD 653 miljoen in 2016 naar SRD 1.804 miljoen in 2017; een stijging van SRD 1.151 miljoen. Ook in 2018 en de periode januari-mei 2019 blijven de ontvangsten uit de mijnbouwsector een stijgende trend vertonen.

Tabel II.1.5: Overheidsontvangsten mijnbouw en niet-mijnbouw op kasbasis, 2016 - mei 2019
(SRD miljoen)

	2016*	2017*	2018*	2019* jan-mei
Totale ontvangsten	3,519	5,114	5,970	2,460
Ontvangsten mijnbouwsector**	653	1,804	2,133	737
Belasting ontvangsten	247	729	1,036	345
Directe belastingen	243	700	1,033	344
Indirecte belastingen	4	30	3	1
Niet-belasting ontvangsten	406	1,075	1,098	392
Ontvangsten niet-mijnbouwsectoren	2,866	3,310	3,837	1,723
Belasting ontvangsten	2,339	2,815	3,107	1,462
Directe belastingen	983	1,302	1,157	569
Indirecte belastingen	1,356	1,513	1,950	894
Niet-belasting ontvangsten	527	495	730	261

Bron: Ministerie van Financiën/*Voorlopige cijfers

Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeningen met EBS subsidies.

**Ontvangsten uit de olie, bauxiet, goud en steenslag sectoren.

In de totale mijnbouwontvangsten worden vanaf 2015 de bruto afdrachten van Staatsolie meegenomen, dat wil zeggen, naast de kasontvangsten ook de inkomsten die worden verrekend met subsidie aan EBS (n.v. Energie Bedrijven Suriname). Deze verrekeningen gelden overigens ook voor dochters SPCS en GOW2 wier afdrachten tot de niet-mijnbouw inkomsten worden gerekend. De betaling door RGM voor elektriciteit gekocht van de Staat wordt op basis van de Power Purchase Agreement 1 (PPA1) gecedeerd aan EBS. Ook deze stromen worden meegenomen in respectievelijk de overheidsinkomsten en subsidies aan EBS.

Verwijzend naar tabel II.1.6. is de stijging van de mijnbouwontvangsten bij de directe belastingen en niet-belasting ontvangsten. Met name de inkomstenbelasting die in 2016 nog heel gering was, is fors toegenomen van SRD 5 miljoen in 2016 naar SRD 352 miljoen in 2017. Verder zijn de royalties en overige niet-belastingontvangsten enorm toegenomen. Vanaf 2017 is er sprake van een toegenomen output in de olie- en goudsector, wat een positief resultaat heeft opgeleverd in de totale mijnbouwontvangsten. De nieuwe goudmijn van Newmont ging in productie en Staatsolie boekte hogere resultaten dan de voorgaande jaren.

De toekomst perspectieven voor de mijnbouwsector zien er gunstig uit. De activiteiten om olie te zoeken in het Surinaams zeegebied en de offshore-olie industrie is reeds geruime tijd gaande door Staatsolie en buitenlandse bedrijven/partners. In de goudsector heeft Rosebel Goldmines gepland om in 2019 de concessie in het Klein Saramacca gebied in productie te brengen. Vanaf de productie in 2017 heeft Newmont ook een wezenlijke bijdrage geleverd aan de totale mijnbouwontvangsten en zal naar verwachting in de komende jaren een significante bijdrage blijven leveren.

Tabel II.1.6: Mijnbouwontvangsten op kasbasis naar inkomstensoort, 2016 – mei 2019 (SRD miljoen)

	2016*	2017*	2018*	2019* jan-mei
Totale mijnbouwontvangsten**	653	1,804	2,133	737
Directe belastingen	243	700	1,033	344
Inkomstenbelasting	5	352	708	263
Loonbelasting en AOV	238	336	313	79
Overige directe belastingen	-	11	11	2
Indirecte belastingen	4	30	3	1
Omzetbelasting	0	19	-	-
Invoerrechten	1	9	1	0
Overige indirecte belastingen	2	1	2	1
Niet-belasting ontvangsten	406	1,075	1,098	392
Statistiek- en consentrecht	4	4	2	0
Royalties	178	489	514	254
Overige niet-belasting ontvangsten	224	583	582	137

Bron: Ministerie van Financiën/*Voorlopige cijfers

Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeringen met EBS subsidies.

**Ontvangsten uit de olie, bauxiet, goud en steenslag sectoren.

II.1.3 Overheidsuitgaven

Bezuiniging op aanschaf goederen en diensten

De bezuinigingen op de overheidsuitgaven hadden als streven om de apparaats-bestedingen aan goederen en diensten tot het strikt noodzakelijke minimum niveau terug te brengen: bezuinigingen op reizen, materiaal-aanschaf, en voertuigen, efficiënt gebruik van energie en telecommunicatieapparatuur, en dergelijke, liggen hieraan ten grondslag. Het aandeel van goederen en diensten in het totaal der uitgaven is aldus verminderd van 19 procent in 2016 naar 8,8 procent in 2019 – zie tabel II.1.7.

Tabel II.1.7: Procentuele verdeling van de uitgaven in de periode 2016 - mei 2019
(in procenten van het totaal)

VERDELING UITGAVEN	2016	2017	2018	2019 jan-mei
<i>In procent van totaal:</i>				
Personele uitgaven	28.0	26.1	27.0	31.7
Goederen en diensten	19.1	15.2	9.8	8.8
Subsidies en bijdragen	31.0	32.7	39.2	36.7
Interest	9.0	9.1	10.3	10.3
Kapitaalsuitgaven	12.9	16.8	13.7	12.5

Bron: Ministerie van Financiën

Personele uitgaven

Tabel 11.1.8 geeft weer de toenemende personele uitgaven van de overheid. Ook is de verhoging toegenomen, van SRD 320 miljoen meer in 2017 ten opzichte van 2016 naar SRD 492 miljoen meer in 2018 dan in 2017. Deze stijging is het gevolg van het toekennen van meerdere vormen van koopkrachtversterking aan landsdienaren. De koopkrachtversterkende, onbelaste toelage werd verhoogd van SRD 125 in 2016 naar SRD 500 in 2018. Ook werd de belastingvrije grens voor enkele looncomponenten opgetrokken. Uiteindelijk is met de afgesproken CAO loonsverhoging de koopkrachtversterking geïncorporeerd in het brutoloon. De uitkomst

hiervan is dat de overheid een hoger bedrag uitbetaalt aan brutolonen en de werkgever sociale premies, maar de belastingafdrachten ook hoger zijn. Niettemin is de netto loonsom wel hoger.

Tabel II.1.8: De personele uitgaven over de periode 2016-mei 2019

	2016*	2017*	2018*	2019* jan- mei
Personele Uitgaven (SRD miljoen)	1,602	1,922	2,414	1,179
Totale uitgaven, kasbasis (SRD miljoen)	5,717	7,354	8,927	3,715
Personele uitgaven in % van totale uitgaven	28.0	26.1	27.0	31.7
Aandeel personele uitgaven in BBP (%)	8.1	8.4	9.4	4.2
BBP (SRD miljoen)	19,720	22,977	25,768	27,736

Bron: Ministerie van Financiën/ CEBUMA/*Voorlopige cijfers

De personele uitgaven vormen 27% van de totale overheidsuitgaven in 2018 en 32 procent in 2019. De betaling van de 25% salarisverhoging die de overheid heeft toegekend aan de ambtenaren heeft een terugwerkende kracht tot en met januari 2017. De betaling van de TWK heeft in december 2018 vier maanden beslagen en zal met maandelijkse additionele betalingen eindigen in juni 2020.

Tabel II.1.9: Bestand van ambtenaren, pensioen en onderstandenen, 2016 - mei 2019

Omschrijving	2016*	2017*	2018*	per ultimo mei 2019*
Ambtenaren bestand (overheid)	40,965	39,978	39,416	39,468
<i>Absolute mutatie</i>		-987	-562	
<i>Relatieve mutatie (%)</i>		-2	-1	
Pensioen bestand	23,608	24,139	25,486	25,537
<i>Absolute mutatie</i>		531	1,347	
<i>Relatieve mutatie (%)</i>		2	6	
Onderstandenen bestand	2,826	2,766	2,814	2,800
<i>Absolute mutatie</i>		-60	48	
<i>Relatieve mutatie (%)</i>		-2	2	

Bron: Ministerie van Financiën /CEBUMA/*Voorlopige cijfers

Per eind 2018 was het ambtenarenbestand 39.416 en is per mei 2019 verder gedaald naar 39.468. In percentages uitgedrukt komt dit neer op 0,1%. Hetzelfde kan ook worden opgemerkt bij de onderstandenen van 2018 naar eind mei 2019. Het pensioenbestand daarentegen is in 2018 naar eind mei 2019 gestegen met 51 tot het niveau van 25.537.

Tabel II.1.10: Het ambtenarenbestand naar ministerie in de periode 2016 - mei 2019

Ministeries	2016*	2017*	2018*	Per ultimo mei 2019*
Justitie en Politie	4,981	4,865	4,832	4,807
Binnenlandse Zaken	2,454	2,718	2,810	3,065
<i>w.o. De Nationale Assemblée</i>	88	93	94	95
Regionale Ontwikkeling	4,035	3,932	3,871	3,839
Defensie	4,436	4,603	4,590	4,622
Buitenlandse Zaken	239	230	222	224
Financiën	1,194	1,094	1,090	1,084
Handel, Industrie en Toersime	632	576	552	530
Landbouw, Veeteelt en Visserij	1,342	1,247	1,184	1,178
Natuurlijke Hulpbronnen	722	628	605	590
Arbeid	389	366	352	348
Sociale Zaken en Volkshuisvesting	2,590	2,509	2,381	2,396
Onderwijs, Wetenschap en Cultuur	12,463	11,990	11,832	11,690
<i>Openbare scholen</i>	9,097	9,952	9,875	9,799
<i>Overigen</i>	3,366	2,038	1,957	1,891
Openbare werken, Transport en Communicatie	4,002	3,676	3,543	3,505
Volksgesondheid	493	481	522	544
Ruimtelijke Ordening, Grond en Bosbeheer	537	495	486	474
Sport- en Jeugdzaken	549	568	544	572
Totaal	41,058	39,978	39,416	39,468

Bron: Ministerie van Financiën/CEBUMA/*Voorlopige cijfers

Tabel II.1.11: De personele uitgaven in de periode 2016 - mei 2019 en de ontwerpbegroting 2020 proportioneel verdeeld naar ministeries (SRD miljoen)

Ministeries	Realisatie*		Realisatie*		Realisatie*		Realisatie*		Ontwerpbegroting	
	2016	in %	2017	in %	2018	in %	jan-mei 2019	in %	2020	in %
Justitie en Politie	257	16	285	15	374	15	235	20	388	13
Binnenlandse Zaken	139	9	170	9	223	9	124	11	235	8
Regionale Ontwikkeling	129	8	152	8	196	8	101	9	194	7
Defensie	168	11	199	10	244	10	124	11	270	9
Buitenlandse Zaken	12	1	13	1	18	1	9	1	71	2
Financiën	52	3	55	3	68	3	35	3	66	2
Handel, Industrie en Toersime	20	1	22	1	29	1	14	1	30	1
Landbouw, Veeteelt en Visserij	46	3	50	3	60	2	31	3	62	2
Natuurlijke Hulpbronnen	24	2	25	1	30	1	16	1	40	1
Arbeid	16	1	18	1	23	1	11	1	24	1
Sociale Zaken en Volkshuisvesting	78	5	85	4	107	4	53	5	134	5
Onderwijs, Wetenschap en Cultuur	487	30	656	34	802	33	323	27	1,162	40
Openbare werken, Transport en Communicatie	114	7	124	6	157	6	58	5	163	6
Volksgesondheid	21	1	24	1	30	1	17	1	29	1
Ruimtelijke Ordening, Grond en Bosbeheer	20	1	21	1	26	1	14	1	27	1
Sport- en Jeugdzaken	19	1	22	1	28	1	15	1	30	1
Totaal	1,602	100	1,922	100	2,414	100	1,179	100	2,926	100

Bron: Ministerie van Financiën/CEBUMA/*Voorlopige cijfers

Subsidies en bijdragen

Subsidies en bijdragen stijgen van 31 procent in 2016 naar 39 procent in 2018 van de respectieve totale uitgaven. In de maanden januari tot en met mei van 2019 is het aandeel bijna 37 procent – zie tabel II.1.12.

Tabel II.1.12: Subsidies naar beleidsgebied, 2016 - mei 2019

	2016*	2017*	2018*	2019* jan-mei
	In SRD miljoen			
Subsidies en transfers, totaal (kasbasis):	1,770	2,404	3,501	1,361
Energie	377	1,026	1,244	319
Sociaal en pensioenen	832	679	970	366
Onderwijs en wetenschappen	261	277	396	213
Gezondheidszorg	212	326	746	388
	In procent			
Gezamenlijk aandeel in:				
Totale Subsidies en transfers	95.0	96.0	95.9	94.5
Totale Uitgaven (kasbasis)	29.4	31.4	37.6	34.6

Bron: Ministerie van Financiën, N.V. Energiebedrijven Suriname, Suriname Aluminum Company.

In 2017 en 2018 is de grootste subsidiepost de energie subsidies aan N.V. EBS. De overheid absorbeert een groot deel van de betaling voor inputs van het bedrijf door met de leveranciers van deze inputs enkele van hun belastingverplichtingen te vereffenen. De basis hiervan zijn de energieleveringen door de Staatsolie-dochters SPCS en Gow2. Op basis van PPA1 met Rosebel Goldmines heeft de overheid voorts inkomsten gecedeerd aan EBS. Ten slotte verricht de overheid ook rechtstreekse betalingen aan Suralco voor de aan EBS geleverde hoge spanning hydro-energie opgewekt bij de stuwdam te Brokopondo. Ook in 2019 is er sprake van subsidie aan EBS, maar in afwachting van de overname van de dam betreft het voorlopig alleen de vereffeningen en de PPA ceding.

Een andere voorname subsidiepost zijn de sociale uitkeringen en de pensioensuppleties aan het pensioenfonds die de overheid verricht op basis van het dekkingstekort dat zich manifesteert als gevolg van het pay-as-you-go systeem en de herwaarderingen voor koopkrachtbehoud. In 2016 bedroegen deze overheidsuitgaven SRD 832 miljoen oftewel bijna de helft van alle subsidie voor het jaar. Ook in 2019 is deze post de een-na-hoogste binnen het totaal aan subsidies en transfers voor januari tot en met mei.

Jaarlijks geeft de overheid ook veel uit aan onderwijs en wetenschappen. Het betreft hier de personele en materiele kosten van de onderwijs-, hogere beroeps- en academische instellingen. De bouw van scholen en leslokalen is niet inbegrepen aangezien die bij de infrastructurele uitgaven wordt geclassificeerd.

Een groeiende subsidiepost is de gezondheidszorg. Hiertoe worden gerekend de SZF-aanzuiveringen, de uitgaven voor de regionale gezondheidsdienst, suppleties aan het bedrijf geneesmiddelen voorzieningen, rechtstreekse subsidies aan openbare en particuliere ziekenhuizen, alsmede de bijdragen aan de training- en opleidingen instituten binnen de gezondheidssector. In 2018 is het subsidiebedrag meer dan verdubbeld ten opzichte van 2017, terwijl ook in 2019 is er reeds relatief veel is besteed: in de eerste vijf maanden reeds meer dan de helft van 2018.

De genoemde vier subsidieposten beslaan circa 95 procent van alle subsidie uitgaven van de overheid, waardoor zij dus ongeveer 35 procent van alle overheidsuitgaven behelzen in 2019 (ter vergelijking: 29 procent in 2016 en 38 procent in 2018).

Kapitaalsuitgaven

Uit tabel II.1.13 valt op te maken aan welke gebieden de kapitaalsuitgaven van de overheid besteed zijn. De diverse ontwikkelingsprogramma's van de ministeries geven versterkt aandacht aan de productiesectoren, fysieke infrastructuur en het creëren van een gunstig investerings- en innovatie klimaat. Zodoende is er uitvoering gegeven aan de wegeaanleg en bruggenbouw, instelling van proef- en onderzoeksstations voor de landbouw, veeteelt en visserij, de bouw van het studentenwoningcomplex en uitbreidingen van het landelijk elektriciteitsnetwerk en de watervoorziening in de districten.

Tabel II.1.13: Kapitaalsuitgaven naar beleidsgebied, 2016 - mei 2019 (SRD miljoen)

	2016*	2017*	2018*	2019* jan-mei
Kapitaalsuitgaven, totaal (kasbasis):	736	1,237	1,220	465
Wegen, dijken en ov. infrastructuur	494	911	754	244
Woning- en appartementen bouw	0	135	210	95
Energie en water	20	82	96	45
Landbouw, veeteelt en visserij	4	0	61	10
Onderwijs en techn.ontwikkeling	77	107	54	57
Gezondheidszorg	3	2	46	16
Overige	139	0	0	0

Bron: Ministerie van Financiën

II.1.4 Financieringstekort

Hoewel de uitgaven toenemen wordt er rekening gehouden met de ruimte op basis van de reguliere inkomsten. Een tekort moet immers gedekt worden met geleende middelen, terwijl de schulddispositie houdbaar dient te blijven. Het financieringsbeleid stuurt op gestage inkrimping van het hoge overheidstekort van de crisisjaren. Het financieringstekort neemt dan ook af van 10,7% van het BBP in 2016, naar 8,4% in 2017 en tot 7,6% van het geschatte BBP in 2018.

In de financieringsmix staat de betaalbaarheid in de toekomst centraal, en tevens het rekenschap geven aan de impact van mogelijke liquiditeitsvermeerdering op de economische activiteiten. Voor een goede coördinatie tussen het Ministerie van Financiën en de Centrale Bank is in mei 2019 het monetair-fiscaal beleidscoördinatie comité (MFPC) ingesteld. De financiering in 2017 en 2018 is grotendeels op basis van binnenlandse bronnen, waardoor de binnenlandse schuld – die overigens voor 30-35% uit vreemde valuta componenten bestaat – vermeerderde.

In januari 2019 maakt de overheid gebruik van het voorschot van de Centrale Bank krachtens Artikel 21 van de Bankwet, en leent SRD 670 miljoen bij de moederbank op basis van de goedgekeurde begroting van 2018. In augustus lost zij dit voorschot af, en trekt dan op basis van de goedgekeurde begroting van 2019, ter hoogte van SRD 648 miljoen. Per saldo lost de Staat dus SRD 22 miljoen af op de voorschotten onder Artikel 21. In de referentieperiode neemt de buitenlandse schuld licht toe.

Het Ministerie van Financiën en de Centrale Bank van Suriname zijn overeengekomen dat in de aangepaste Bankwet het Artikel 21, dat de verstrekking van voorschotten regelt, geheel komt te vervallen. De aangepaste Bankwet zal nog in 2019 aan DNA worden aangeboden voor behandeling.

Vanwege de beleidsmaatregelen wordt een verdere afname van het tekort geprojecteerd, evenals een gestage afname van de totale staatsschuld gedurende de termijn van 2021-2023.

II.2 De ontwikkeling van de Staatsschuld, 2016 – juni 2019

II.2.1 Algemeen

Sinds 2016 is de opstelling van de staatsschuld gerelateerd aan daadwerkelijke opname van schuldverplichtingen, zoals op basis van trekkingen op leningen. Niet-opgenomen middelen maken derhalve geen onderdeel uit van de uitstaande schuld.

Op 3 februari 2017 is de Wet op de Staatsschuld nader gewijzigd middels een toevoeging (S.B. 2017 no. 10). De negatieve economische ontwikkelingen, te weten de neerwaartse bijstelling van het BBP over 2015 en de wisselkoers devaluatie aan het eind van hetzelfde jaar lagen ten grondslag voor deze toevoeging. Met deze wijziging wordt de Minister van Financiën toegestaan de wettelijke obligoplafonds te overschrijden voor maximaal 5 jaren. In het eerste jaar mag de overschrijding niet meer bedragen dan het maximale begrotingstekort van 6,5% van het nominale BBP en in de jaren daarna niet meer dan 5%. Indien de overschrijding voortduurt, is na het vijfde jaar goedkeuring bij Wet vereist. Ultimo 2016 is de buitenlandse staatsschuld uitgedrukt in SRD met ca. 63% toegenomen ten opzichte van het jaar ervoor. Dit vanwege de devaluatie van de wisselkoers in 2016 met 85%.

Per juni 2019 bedroeg de wettelijke binnenlandse staatsschuld SRD 7.258,7 miljoen en de buitenlandse USD 1.745,1 miljoen.

II.2.2 Binnenlandse schuld

Tot de binnenlandse schuld horen de volgende schuldinstrumenten: schatkistpapier, geconsolideerde lange termijn lening CBvS, verstrekte voorschotten CBvS, korte en lange termijn kredieten verstrekt door algemene banken, leverancierskredieten van binnenlandse bedrijven ten behoeve van infrastructurele en constructie projecten en afgeroepen overheidsgaranties¹.

Gedurende de referentie periode dekt de overheid een deel van het financieringstekort met binnenlandse schuldinstrumenten. De toename van de binnenlandse schuld van SRD 3.797 miljoen ultimo 2016 tot SRD 5.829 miljoen ultimo 2018 wordt mede hierdoor verklaard. Ook is er sprake van een waarderingstoename van het vreemde valuta deel van de schuld vanwege het effect van de gestegen wisselkoers.

¹ Deze indeling wordt vanaf ultimo 2016 met de wijziging van de wet op de staatsschuld gehanteerd. Ultimo september 2018 zijn alle afgeroepen garanties afgewikkeld.

Tabel II.2.1: Bruto binnenlandse schuld naar schuldinstrument 2016 – juni 2019 op kasbasis (SRD miljoen)

Omschrijving	2016*	2017*	2018*	juni 2019*
Schatkistpromessen	721.5	1,286.9	1,231.6	1,285.9
Schatkistbiljetten	141.4	626.9	1,337.6	1,369.5
Voorschotten en kortlopende schulden CBvS	-	-	-	670.1
Leningen				
w.v. Geconsolideerde schuld bij de CBvS	2,434.8	2,350.1	2,343.1	2,343.1
w.v. korte termijn leningen Algemene banken		278.9	104.4	819.2
w.v. lange termijn leningen Algemene banken	234.6	460.1	383.4	371.7
Leverancierskredieten	263.8	289.1	428.6	399.3
Afgeroepen garanties	1.0	0.4	-	-
Totale uitstaande binnenlandse schuld	3,797.1	5,392.5	5,828.6	7,258.7

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

*Voorlopige cijfers. De opmaak en presentatie van de schuld is vanaf mei 2016 op basis van de gewijzigde Wet op de Staatsschuld.

Voor de omzetting van vreemde valuta schuld is artikel 3 lid 3 gehanteerd.

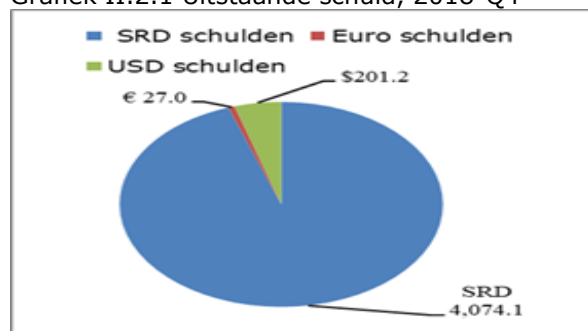
Schatkistpromessen en schatkistbiljetten bedragen per eind 2017 respectievelijk SRD 1.286,9 miljoen en SRD 626,9 miljoen, een totaal van SRD 1.913,8 miljoen. Per eind 2018 bedraagt dit SRD 2.569,2 miljoen, waarvan promessen die afnamen tot SRD 1.231,6 miljoen en biljetten die toenamen tot SRD 1.337,6 miljoen. Daarnaast heeft de Staat korte en lange termijn financieringen getekend bij diverse algemene banken, voor een totaal bedrag van SRD 487,8 miljoen aan het einde van 2018. Leverancierskredieten namen toe tot SRD 428,6 miljoen.

In het eerste halfjaar van 2019 neemt de binnenlandse schuld toe met circa een-vierde, waaronder het voorschot van de CBvS conform artikel 21 van de bankwet, welke in januari werd verstrekt op basis van de goedgekeurde begroting van 2018, ad SRD 670,1 miljoen, en een toename in de korte leningen bij het bankwezen van circa SRD 800 miljoen. Andere schuldtitels namen af met SRD 41 miljoen. In augustus loste de Staat het voorschot van de CBvS op basis van de 2018 begroting, ad SRD 670 miljoen, af en nam het voorschot op basis van de goedgekeurde begroting van 2019, ad SRD 648 miljoen, op. Hierdoor heeft de Staat netto SRD 22 miljoen op de voorschotten onder Arikel 21 van de Bankwet afgelost.

Binnenlandse schuld naar munteenheid

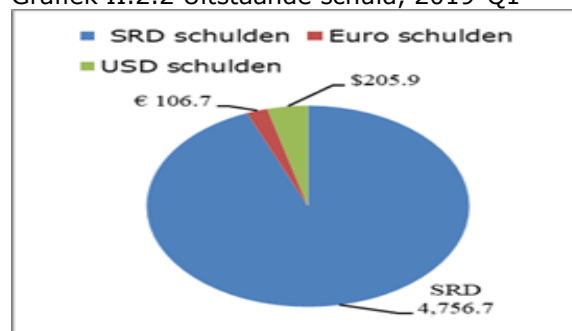
De schuld indeling naar munteenheid bestond aan het eind van 2018 uit 70% SRD schulden, 26% USD schulden en 4% Euro schulden. Ultimo juni 2019 zijn de schulden aangegaan in Euro toegenomen tot 13%. De SRD - en USD schulden bedroegen respectievelijk 66% om 21%. In onderstaande grafieken is de uitstaande schuld naar munteenheid weergegeven.

Grafiek II.2.1 Uitstaande schuld, 2018-Q4

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Grafiek II.2.2 Uitstaande schuld, 2019-Q1

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Binnenlandse schuld naar rente structuur

De gehele binnenlandse staatsschuld bestaat uit schulden met een vaste rentevoet. Ultimo 2018 was de gemiddelde rentevoet 8,1% en daalde marginaal tot 7,9% in het eerste halfjaar van 2019. De toename van schatkistpromessen met gemiddeld een lager rentevoet is van invloed geweest op de daling van de totale gemiddelde rente op de binnenlandse schuld.

Binnenlandse Schuld naar looptijd

De binnenlandse schuld van de Staat wordt naar looptijd onder verdeeld in een vlottende en vaste component². In de periode 2016-juni 2019 is de vlottende schuld met gemiddeld 62% toegenomen, terwijl de vaste schuld gemiddeld over dezelfde met 10% steeg.

Per juni bestond de totale uitstaande schuld voor 38% uit korte termijn schuld en 62% uit leningen met een lange looptijd.

Tabel II.2.2: Bruto binnenlandse schuld naar looptijd 2016 – juni 2019 op kasbasis (SRD miljoen)

Omschrijving	2016*	2017*	2018*	juni 2019*
Kortlopende schulden	730.1	1,572.5	1,345.9	2,779.7
Langlopende schulden	3,067.0	3,820.0	4,482.8	4,478.9
Totale uitstaande binnenlandse schuld	3,797.1	5,392.5	5,828.6	7,258.7

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

*Voorlopige cijfers. De opmaak en presentatie van de schuld is vanaf mei 2016 op basis van de gewijzigde Wet op de Staatsschuld. Voor de omzetting van vreemde valuta schuld is artikel 3 lid 3 gehanteerd.

Vlottende binnenlandse schuld

Per juni 2019 bestond de vlottende binnenlandse schulden uit:

- Uitgegeven schatkistpromessen;
- Voorschotten van de Centrale Bank van Suriname aan de Staat;
- Achterstallige betalingen met name interest en aflossingen aan de private sector;
- Korte termijn leningen verstrekt door de algemene banken.

De korte termijn schuld is in het eerste halfjaar van 2019 toegenomen met 107% ten opzichte van eind 2018. Het opnemen van de voorschotten bij de CBvS en de stijging van uitgegeven schatkistpapier zijn de voornaamste reden van deze toename. Deze twee schuldonderdelen bedroegen per juni 2019 respectievelijk 24% om 46% van de totale korte termijn binnenlandse schuld.

In onderstaand tabel wordt een overzicht gegeven van de korte termijn leningsovereenkomsten die getekend zijn in de periode januari 2018 tot en met juni 2019.

² Vlottende schulden zijn kortlopende schulden met een looptijd van maximaal 1 jaar, terwijl vaste schulden langlopende schulden zijn met een looptijd van langer dan een jaar.

Tabel II.2.3: Aangegane korte termijn binnenlandse leningen 2018 - juni 2019

Omschrijving	Datum	Crediteur	Bedrag	Looptijd	rente
Begrotingsfinanciering	24-mei-18	Trustbank Amanah	USD 2,000,000	12 mnd.	5%
Begrotingsfinanciering	5-jul-18	Trustbank Amanah	USD 3,809,523.81	12 mnd.	5%
Begrotingsfinanciering	5-jul-18	Trustbank Amanah	EUR 1,904,761.91	12 mnd.	5%
Begrotingsfinanciering	27-okt-18	Trustbank Amanah	USD 1,926,190.48	12 mnd.	5%
Begrotingsfinanciering	1-dec-18	Trustbank Amanah	USD 952,380.95	12 mnd.	5%
Begrotingsfinanciering	1-dec-18	Trustbank Amanah	EUR 1,428,571.43	12 mnd.	5%
Begrotingsfinanciering	30-dec-18	Trustbank Amanah	SRD 9,245,169.08	12 mnd.	5%
Begrotingsfinanciering	26-apr-19	Hakrinbank	EUR 40,000,000	6 mnd.	1%
Begrotingsfinanciering	29-mei-19	Volkscredietbank	EUR 40,000,001	6 mnd.	1%

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Vaste binnenlandse schuld

Tot de vaste binnenlandse schulden van de Staat behoren per juni 2019:

- Schatkistbiljetten;
- De geconsolideerde schuld van de Staat bij de Centrale Bank van Suriname;
- Leverancierskredieten van particuliere bedrijven ter uitvoering van infrastructurele werkzaamheden;
- Kredieten verstrekt door het bankwezen.

In de periode 2018 – juni 2019 is er voor SRD 1.028,3 miljoen nieuwe leningen aangegaan met een looptijd langer dan 1 jaar. Van deze leningen is 99% aangegaan in vreemde valuta, veelal voor infrastructurele werkzaamheden. Per juni 2019 bedroeg de uitstaande getrokken vaste schuld SRD 4.478,9 miljoen.

In tabel II.2.4. worden de financieringsovereenkomsten weergegeven die getekend zijn in 2018 tot en met het eerste halfjaar van 2019. De gemiddelde looptijd van deze leningen is circa 5 jaren.

Tabel II.2.4: Aangegane lange termijn binnenlandse leningen 2018 - juni 2019

Omschrijving	Datum	Crediteur	Bedrag	Looptijd	Grace	Rente
Landelijk Bestratingsprogramma 1	22-Jan-18	Kuldipsingh Infra N.V.	USD 16,136,331.94	3 jrn.	1 jr.	5%
Onderhoudswerkzaamheden kanalen in Coronie	26-Jan-18	NUB N.V.	USD 9,534,029.80	2 jrn.	2 mnd.	9%
Upgrading infrastructuur Suriname	26-Jan-18	NUB N.V.	USD 18,089,916.67	3 jrn.	1 jrn.	6%
Rehabiliteren & asfalteren Oost-West verbinding perc 1	21-Feb-18	Tjongalanga N.V.	USD 7,612,264.75	9,5 jrn.	2,5 jrn.	5%
Rehabiliteren & asfalteren Oost-West verbinding perc 2 & 3	21-Feb-18	Tjongalanga N.V.	USD 5,111,921.47	8,5 jrn.	1,5 jrn.	5%
Reconstructie Maagden-en Steenbakkerijstraat	30-Aug-19	Tjongalanga N.V.	USD 6,175,386.94	4 jrn.	1 mn.	6%
Herinrichting van de Nieuweergevondenweg	31-Aug-18	Caremco Holding N.V.	USD 5,279,516.84	3 jr. & 5 mnd.	1 mn.	5%
Onderhoudswerkzaamheden kanalen in Wanica & Para	18-Sep-18	NUB N.V.	SRD 4,760,595	1 jr. & 2 mnd.	2 mnd.	9%
Vernieuwen riolering Zwartenhovenburgstraat	21-Sep-18	Baitali N.V.	USD 2,289,250.10	2 jrn. & 7 mnd.	2 mnd.	6%
Rehabilitatie Wegstrekking Jenny-Henar Lot 1B	5-okt-18	Baitali N.V.	USD 11,950,240.14	9 jrn.	2 jrn.	5%
Rehabilitatie Wegstrekking Jenny-Henar Lot 2	5-okt-18	Baitali N.V.	USD 43,484,355.56	9 jrn.	2 jrn.	5%
Baggerwerkzaamheden in het district Coronie	7-Dec-18	NUB N.V.	SRD 3,401,100	1 jrn. & 6 mnd.	2 mnd.	9%
Aankoop dienstvoertuigen en constructieve & infrastructuur	11-Jun-19	Republic Bank (Suriname) N.V.	USD 10,000,000	7jrn.	-	6%

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Binnenlandse schuld naar type crediteur

De grootste binnenlandse crediteur van de staat is nog steeds het bankwezen. Met een aandeel van 45% ultimo 2018 zijn de algemene banken het grootst gevolgd door de CBvS met 40% aandeel. De rest van de schuldfinanciering (15%) is bij de private sector. Per juni 2019 is de schuld aan het bankwezen verder toegenomen tot SRD 6.353,8 miljoen, vanwege de toename van korte termijn schuld aan deze crediteuren te weten de voorschotten opgenomen bij de CBvS en uitgegeven schatkistpromessen bij de algemene banken.

Niet getrokken gecommiteerde binnenlandse leningen en garanties

De niet getrokken gecommiteerde middelen op binnenlandse leningsovereenkomsten en garantie stellingen bedroegen per ultimo juni 2019 SRD 656,7 miljoen. Deze middelen worden als gevolg van de wetwijziging in 2016 niet meer meegenomen in de totale uitstaande schuld van de Staat.

II.2.3 Buitenlandse schuld

Tot de buitenlandse schuld wordt gerekend alle geldende schuldverplichtingen aan niet ingezetenen. Het gaat hierbij om schuldverplichtingen in zowel de lokale munteenheid als in vreemde valuta. De buitenlandse schuld portefeuille van de Centrale Overheid is divers en bestaat uit drie crediteuren groepen, namelijk;

1. De multilaterale crediteuren
2. De bilaterale crediteuren
3. De commerciële crediteuren

Het verloop van de buitenlandse schuld

Kenmerkend voor de buitenlandse schuld is de obligatielening van 2016 op de internationale kapitaalmarkt ter waarde van USD 550 miljoen. In december 2017 werden wederom waarde papieren op de internationale kapitaalmarkt uitgegeven, voor USD 46,5 miljoen, maar deze werd volledig vervroegd afgelost in 2018. Voor het overige is de buitenlandse schuld in 2018 en het eerste halfjaar van 2019 marginaal toegenomen.

De totale trekkingen in het jaar 2018 bedroegen USD 186,3 miljoen. 50% van deze trekkingen kwam uit de China leningen te weten; Dalian IV en het Telesur breedband project. Per eind juni 2019 was er voor een totaal bedrag van USD 77 miljoen getrokken op buitenlandse leningen.

Buitenlandse schuld naar munteenheid

De indeling van de buitenlandse schuld naar vreemde valuta per juni 2019 ziet er als volgt uit: 88% USD, 7% Euro en 5% RMB.

Buitenlandse schuld naar rente structuur

Het aandeel van leningen met een vaste rentevoet in de buitenlandse schuldportefeuille is vanaf 2016 met de uitgifte van de obligatie toegenomen. Per juni 2019 bedroeg de uitstaande buitenlandse schuld USD 1.745,1 miljoen waarvan circa 59% een vaste rente voet heeft en 40%

een variabele rente voet. Op ongeveer 1% van de buitenlandse schuld wordt er geen rente betaald.

Buitenlandse schuld naar looptijd

Tabel II.2.5 Bruto buitenlandse schuld naar looptijd over 2016 – juni 2019 op kasbasis (USD miljoen)

Omschrijving	2016*	2017*	2018*	juni 2019*
Kortlopende schulden	-	0.8	-	-
langlopende schulden	1,425.4	1,681.9	1,715.4	1,745.1
Totale uitstaande buitenlandse schuld	1,425.4	1,682.7	1,715.4	1,745.1

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

*Voorlopige cijfers. De opmaak en presentatie van de schuld is vanaf mei 2016 op basis van de gewijzigde Wet op de Staatsschuld. Voor de omzetting van vreemde valuta schuld is artikel 3 lid 3 gehanteerd.

Ook de buitenlandse schuld wordt onderverdeeld naar vlottende- en vaste schuld. De vaststelling van deze onderverdeling is op basis van de originele looptijd van de lening zoals aangegeven in de overeenkomst. Voornamelijk de uitgifte van de obligatie in 2016 en het aangaan van de leningen met de China Eximbank hebben de totale vaste schuld doen toenemen van USD 810,6 miljoen (2014) tot USD 1.745,1 miljoen ultimo juni 2019.

Buitenlandse schuld naar type crediteur

Per eind juni 2019 bestaat de buitenlandsschuld voor 35% uit schulden aangaan bij multilaterale instellingen, 26% bij bilaterale crediteuren en 39% bij commerciële instellingen, voornamelijk banken. De grootste buitenlandse crediteuren per eind juni 2019 waren Oppenheimer met een aandeel van 32% in de totale uitstaande schuld gevolgd door de IADB (29%) en daarna China Eximbank (22%).

Tabel II.2.6: Bruto buitenlandse schuld naar crediteur 2016 – juni 2019 op kasbasis (USD miljoen)

Omschrijving	2016*	2017*	2018*	juni 2019*
Multilaterale Crediteuren totaal:	630.2	636.8	618.7	605.4
EIB	3.4	3.3	2.7	2.4
IDB	524.4	525.7	527.7	514.6
IsDB	38.4	38.0	16.4	16.0
OFID	13.6	13.5	17.3	18.6
CDB	50.4	56.4	54.7	53.8
Bilaterale Crediteuren totaal:	269.5	344.2	411.4	454.4
China	202.0	275.3	344.9	390.8
Frankrijk	39.4	44.9	39.5	37.5
India	28.1	24.0	27.1	26.1
V.S.A	-	-	-	-
Commerciële Crediteuren totaal	525.7	701.7	685.3	685.2
ING Bank N.V.	23.0	21.3	17.7	16.2
Republic Bank Limited	-	-	-	-
China Industr. & Comm. Bank	26.9	65.3	59.9	57.1
Israel Discount Bank	4.4	3.9	2.7	5.7
Oppenheimer	447.3	550.0	550.0	550.0
ABN-AMRO Bank N.V.	21.1	39.9	29.3	29.1
Banca Monte Dei Paschi de Siena	3.0	21.3	25.8	27.1
Totaal uitstaande buitenlandse schuld	1,425.4	1,682.7	1,715.4	1,745.1

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

*Voorlopige cijfers.

Multilaterale crediteuren

De multilaterale crediteuren van de overheid per eind juni 2019 zijn: EIB, IADB, ISDB. Hieronder vallen ook leningen aangegaan bij de International Islamic Trade Finance Corporation (ITFC), CDB en OFID.

De totale trekkingen op multilaterale leningen in 2018 bedroegen USD 32,5 miljoen en in het eerste halfjaar van 2019 een totaal bedrag van USD 11,6 miljoen. Sinds april 2019 is de Wereldbank middels hun dochteronderneming de International Bank For Reconstruction and Development (IBRD) ook een van de multilaterale crediteuren van de Staat. Met deze instelling is een overeenkomst getekend ter financiering voor het Saramacca kanaal project. De schuldenlast in 2018 bedroeg USD 71,8 miljoen, terwijl in het eerste halfjaar van 2019 voor USD 28,6 miljoen is betaald aan aflossing en intrest inclusief andere kosten.

De nieuw aangegane multilaterale leningen voor 2018 - juni 2019 worden in tabel II.2.7 gepresenteerd. Vanaf 2018 tot en met het eerste halfjaar van 2019 zijn er 7 nieuwe multilaterale leningen getekend.

Tabel II.2.7: Aangegane multilaterale leningen 2018 – juni 2019

Omschrijving	Datum	Crediteur	Bedrag	Looptijd	Grace	Rente
De aanpak van straatverlichting*	10-Aug-18	CDB	USD 29.818.000	13 jrn.	3 jrn.	3,8% & 2,72%
Financiering van de gezondheidssector	16-okt-18	IADB	USD 20.000.000	24 jrn.	6,5 jrn.	Libor 3 mnd. + marge
Verduurzaming van de agrarische sector	13-Nov-18	IADB	USD 30.000.000	24 jrn.	6,5 jrn.	Libor 3 mnd. + marge
Fonds voor rampen beheersing	12 mrt 19	IADB	USD 30.000.000	25 jrn.	5,5 jrn.	Libor 3 mnd. + marge
Verbeteren werking Saramacca kanaal	11-Apr-19	IBRD	USD 35.000.000	30 jrn.	6 jrn.	Libor 6 mnd. + 1,4%
Ter financieren van de aankoop van goederen	5-Apr-19	ITFC	USD 25.000.000	6 mndn. na elke trekking		Libor 3 mnd. + 3,5%
Ter verbetering van stroomopwekking	4-Apr-19	ISDB	USD 41.320.000	20 jrn.	4,5 jrn.	10 year USD mid swap rate

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

*Bestaat uit 2 tranches

Bilaterale crediteuren

Tot de bilaterale crediteuren van de overheid per juni 2019 behoren: India, China en Frankrijk. Met een aandeel van 86% in de totale uitstaande bilaterale schuld is China de grootste bilaterale crediteur van de Staat. Vergeleken met december 2018 zijn de bilaterale schulden in juni 2019 met 10% gestegen.

In de periode 2018 – juni 2019 zijn er 3 bilaterale financieringsovereenkomsten getekend. Op 20 juni 2018 zijn er twee leenovereenkomsten getekend met de Export- Import bank van India. Deze leningen zijn bestemd voor het onderhouden van drie Chetak helikopters en het verbeteren van de transmissie netwerk van het EBS. De hoofdsom van deze leningen zijn respectievelijk USD 3,5 miljoen om USD 27,5 miljoen. De bijbehorende condities van beide leningen zijn: een rentevoet gebaseerd op libor 6 maanden + 1,5% en een looptijd van 15 jaren inclusief 5 jaren grace.

In het eerste halfjaar van 2019 en wel op 29 januari heeft de Staat wederom een financieringsovereenkomst getekend met de Export-Import bank van India voor USD 15,0

miljoen met de volgende condities: een looptijd van 12 jaren inclusief 3 jaren grace tegen een rentevoet van libor 6 maanden + 1,5%.

Commerciële crediteuren

In tabel II.2.8 worden de nieuwe commerciële leningen voor 2018 - juni 2019 gepresenteerd.

Tabel II.2.8: Aangegane commerciële leningen 2018 – juni 2019

Omschrijving	Datum	Crediteur	Bedrag	Looptijd	Grace	Rente
Constructie werkzaamheden Adek fase 2	16-Nov-18	Banca monte	EUR 17.850.00	10 jrn.	2,5 jrn.	Euribor 6 mnd. + 2,5%
Constructie werkzaamheden Adek fase 2	19-Nov-18	Israel Discount Bank	EUR 3.150.000	4 jrn.	1 jr.	Euribor 6 mnd. + 4,85%
Ten behoeve van de gezondheidssector	7-Mei-19	Israel Discount Bank	EUR 2.205.000	4,5 jrn.	0,5 jr.	Euribor 6 mnd. + 2,5%
Ten behoeve van de gezondheidssector	7-Mei-19	Israel Discount Bank	EUR 12.495.000	9 jrn.	3,5 jrn.	Euribor 6 mnd. + 2,1%

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

De commerciële schulden bedroegen per eind 2018 USD 685,3 miljoen een daling van 2% ten opzichten van het jaar 2017. Deze daling kan onder andere worden toegeschreven aan de vervroegde volledige aflossing van de obligatie die in december 2017 was uitgegeven. In 2018 is er voor een totaal bedrag van USD 53,2 miljoen getrokken op commerciële leningen

De schuld aan commerciële crediteuren bedroeg in het eerste halfjaar van 2019 USD 685,2 miljoen terwijl de trekkingen USD 10,2 miljoen bedroegen.

Buitenlandse niet opgenomen gecommiteerde leningen en overheidsgaranties

In 2018 en in het eerste halfjaar van 2019 zijn er geen nieuwe buitenlandse garanties erbij gekomen. De enige buitenlandse garantie ooit verstrekt is aan Rabobank in Nederland ten behoeve van N.V. E.B.S. Deze schuld wordt afgelost door het bedrijf zelf en de niet opgenomen middelen van de garantie bedragen per eind juni 2019 USD 0,9 miljoen.

De niet getrokken middelen op leningen bedroegen aan het eind van 2018 USD 686,7 miljoen en steeg tot USD 740,2 miljoen ultimo juni 2019 vanwege de nieuwe financieringsovereenkomsten getekend in 2019 met de Wereldbank, Import-Export bank van India en de Israel Discount Bank. De niet getrokken middelen per juni 2019 maken 30% uit van de totale buitenlandse committeringen.

II.2.4 Totale Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld

Overall is de totale uitstaande schuld van de Staat per juni 2019 toegenomen met 9% van SRD 18.729,1 miljoen eind 2018 tot SRD 20.381,8 miljoen. Voornamelijk de ontwikkeling van de vreemde valuta gebaseerde Staatsschuld op zowel de binnen- als buitenlandse schuld zijn sterk van invloed geweest op de hoogte van de staatsschuld vanaf 2016.

Tabel II.2.9: Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld 2016 - juni 2019 op kasbasis
(USD en SRD miljoen)

Omschrijving	2016*	2017*	2018*	juni 2019*
Binnenlandse schuld	935.4	720.2	775.1	965.3
Buitenlandse schuld	1,425.4	1,682.7	1,715.4	1,745.1
Totaal in mln. USD	2,360.9	2,402.9	2,490.6	2,710.4
Totaal in mln. SRD	9,537.8	17,985.6	18,729.1	20,381.8
Gehanteerde WK	4.040	7.485	7.520	7.520

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

*Voorlopige cijfers. De opmaak en presentatie van de schuld is vanaf mei 2016 op basis van de gewijzigde Wet op de Staatsschuld. Voor de omzetting van vreemde valuta schuld is artikel 3 lid 3 gehanteerd.

Aflossingen en interest betalingen op de Staatsschuld

De totale schuldenlast van Suriname vertoont vanaf 2015 een sterk verhoogd beeld. Voor wat de binnenlandse schuld betreft was de totale schuldenlast per eind 2018 SRD 788,5 miljoen voornamelijk vanwege de vele aflossingen en interest betalingen op schatkistpapier. Ongeveer 44% van de totale binnenlandse schuld was besteed voor schatkistpapier. Ultimo juni 2019 bedroeg de binnenlandse schuldenlast SRD 225,4 miljoen.

Voor wat betreft de buitenlandse schuld is de schuldenlast aan het eind van 2018 significant toegenomen met 71% vanwege de betalingen aan de commerciële crediteuren met name Openheimer. De schuldenlast van deze crediteuren groep was 54% van de totale schuldenlast aan het eind van het jaar. De devaluatie van de wisselkoers heeft de schuldenlast uitgedrukt in SRD zwaar onder druk gezet

Tabel II.2.10: Betaalde schuldenlast 2016 - juni 2019 op kasbasis (USD en SRD miljoen)

Omschrijving	2016	2017	2018	juni 2019
<u>Binnenlandse schuldenlast in mln SRD</u>				
Interest betalingen	155.9	239.4	303.6	100.6
Aflossingen	891.0	349.3	484.8	124.8
Binnenlandse schuldenlast in mln. SRD	1,046.8	588.6	788.5	225.4
<u>Buitenlandse schuldenlast in mln USD</u>				
Interest betalingen*	47.1	81.0	91.3	45.5
Aflossingen	179.3	53.7	139.7	34.8
Binnenlandse schuldenlast in mln. USD	226.4	134.8	231.0	80.3
<u>Totale schuldenlast</u>				
Totale schuldenlast in mln. USD	366.3	213.0	335.8	110.3
Totale schuldenlast in mln. SRD	2,741.5	1,602.0	2,525.6	829.4
WK SRD/USD	7.485	7.520	7.520	7.520

Bron: Bureau voor de Staatsschuld, CBvS

*Inclusief fees

De omrekening van de schuldenlast in SRD en omgekeerd geschiedt volgens de wisselkoers van de CBvS per eind van het jaar.

II.3 De monetaire ontwikkeling in 2018 - juni 2019

II.3.1 Algemeen

Het gevoerde monetaire beleid, dat tot uiting komt in het beheersen van de groei van de binnenlandse liquiditeiten, ligt aan de basis van de bewerkstelligde monetaire stabiliteit. De SRD-USD Bankkoers vertoonde sinds 2018 een stabiel verloop, terwijl de inflatie afnam. Voorts duiden schattingen van de CBvS en de Stichting Planbureau Suriname op een toename van de economische bedrijvigheid.

Het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) noteerde een jaareinde inflatie van 5,4% in 2018, welke in 2017 nog 9,2% beliep. De jaargemiddelde inflatie liep sterk terug, van 22,0% in 2017 naar 6,6% in 2018 (zie grafiek II.3.1). De lagere inflatie in 2018 kan voornamelijk worden toegeschreven aan interne en externe ontwikkelingen. De interne ontwikkeling betreft de relatieve rust op de binnenlandse valutamarkt en de externe ontwikkeling de prijsontwikkeling op de internationale oliemarkt en de markt voor voedselproducten. De externe ontwikkelingen waren van dien aard dat zij geen inflatoire impulsen gaven aan de Surinaamse economie. In de eerste helft van 2019 is de cumulatieve inflatie verder afgenomen tot 2,0%, voornamelijk vanwege het beleid van de CBvS om overtollige liquiditeiten te steriliseren³. Volgens projecties van de CBvS zal de jaareinde inflatie in 2019 circa 3,8% bedragen.

Gedurende de beschouwde periode noteerde de CBvS een stabiele verkoopkoers van SRD 7,52 per US-dollar. De onrechtmatige inbeslagname van de geldzending ad Euro 19,5 miljoen in april 2018 door het Openbaar Ministerie (OM) in Nederland heeft erin geresulteerd dat de gebruikelijke contante geldverschepingen, welke de CBvS ten behoeve van enkele lokale commerciële banken verzorgde, sindsdien niet meer zijn voortgezet. De inbeslagname door het OM van de geldzending vormt een ongerechtvaardigde inbreuk op het beginsel van de staatsimmunitet. In het verlengde van de inbeslaggenomen geldzending zijn er ook geen contante US-dollar bankbiljetten geïmporteerd. Enkele economische sectoren zijn in hoge mate afhankelijk van betalingen in contante US-dollars en de schaarste aldaar heeft een druk op de wisselkoers geplaatst.

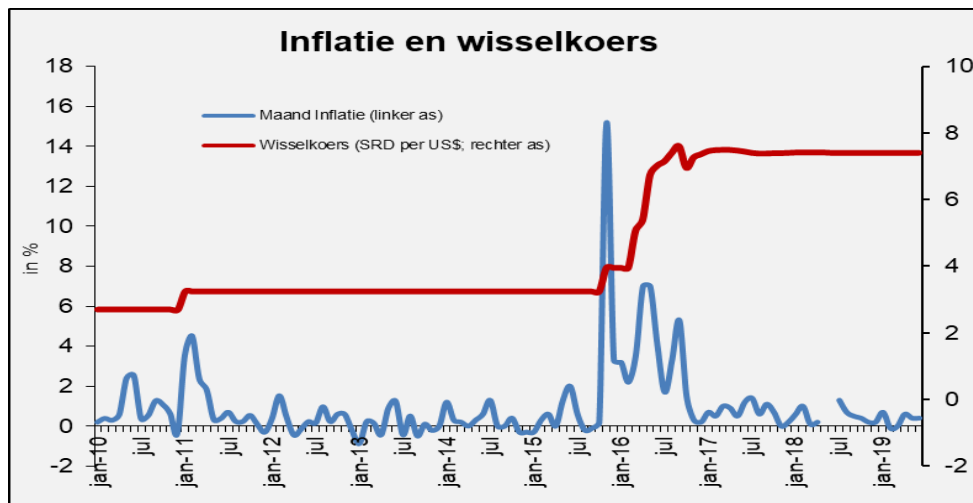
Banken ondervinden de negatieve effecten van de onrechtmatige inbeslagname van de euromiddelen direct in hun bedrijfsvoering. Zij zagen zich genoodzaakt beperkingen op te leggen aan hun cliënten voor wat betreft opnamen van US-dollarbiljetten en additionele kosten in rekening te brengen aan cliënten voor "handling" en verwerken van contante kastransacties in vreemde valuta. Voorts heeft de belemmering van bijschrijvingen op de buitenlandse rekeningen van banken buitenlandse betalingsverplichtingen in gevaar gebracht. Ook dreigde het vertrouwen van het publiek in het financiële systeem te verminderen.

De CBvS heeft inzake de onrechtmatige aanhouding van de euromiddelen op 28 juni 2019 een klaagschrift ingediend bij de Rechtbank Noord-Holland. Het klaagschrift wordt door de Rechtbank behandeld op de zitting van 5 november 2019.

³ Het ABS heeft geen 12-maands inflatiecijfers voor mei en juni 2019 kunnen berekenen door het ontbreken van de prijsindexcijfers van mei en juni 2018 als gevolg van de staking van zijn personeel in die periode.

Ondertussen troffen de autoriteiten diverse maatregelen ter mitigering van de dollar krapte, zoals het aanmoedigen van girale betalingen of kasbetalingen in de SRD of de euro. Per september 2019 is een belangrijke voorziening mogelijk geworden. De Amerikaanse Federal Reserve Bank (FED) heeft thans een aanvang gemaakt met het verlenen van valutadiensten aan de Centrale Bank van Suriname. Hierdoor is Suriname in staat om cash dollars te ontvangen tegenover girale overmakingen aan de FED. De verwachting is dat de wisselkoersen in dit segment zich wederom zullen stabiliseren, nu het aanbod van contante dollars weer op gang komt.

Grafiek II.3.1 Inflatie en wisselkoers

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek en Centrale Bank van Suriname

II.3.2 Operationeel monetair beleid

In de verslagperiode bleef het kasreservebeleid in de SRD-sfeer ongewijzigd. De kasreservepercentages voor de toevertrouwde middelen in SRD en vreemde valuta werden gehandhaafd op respectievelijk 35% en 50%. Het effectieve SRD-kasreservepercentage, dit is het nominaal percentage gecorrigeerd voor onder andere de kasreservemiddelen besteed aan de 7%-kredietfaciliteit voor middenstands-woningbouw, bedroeg per eind 2018 en juni 2019 respectievelijk 26,2% en 25,4%.

In mei 2019 heeft de CBvS het Algemeen Voorschrift inzake het vreemde valutabedrijf van de algemene banken herzien en uitgevaardigd in conformiteit met aanbevelingen van het Internationaal Monetair Fonds. De nieuwe richtlijn houdt in dat de algemene banken vanaf 1 juni 2019 hun vreemde-valuta kasreserves geleidelijk aan bij de CBvS zullen aanhouden. In concreto, tenminste de helft van de kasreserves in US-dollars dient te worden aangehouden bij de CBvS op een USD-kasreserverekening. Het resterend deel van de USD-kasreserves zal voorsnog door de algemene banken zelf worden aangehouden bij buitenlandse banken, zoals dat voorheen geschiedde. De kasreserves in euro's zullen ten volle bij de CBvS worden aangehouden op een EUR-kasreserverekening. De CBvS zal op de aangehouden USD- en EUR-kasreserves rente vergoeden aan de algemene banken. De kasreservemiddelen, hetzij op rekening-courant,

termijndeposito of in obligaties, zijn en blijven een tegoed van de deviezenbank bij haar buitenlandse correspondent en bij de CBvS.

Diverse argumenten liggen ten grondslag aan de beleidsmaatregel om de vreemde-valuta kasreserves bij de CBvS onder te brengen. Ten eerste, een prudentieel oogmerk. Gelet op het risicovrij profiel van de CBvS zal het aanhouden van de kasreserves bij de CBvS in plaats van bij een buitenlandse bank leiden tot een verbetering van de solvabiliteit en dus de soliditeit van de lokale banken. Ten tweede, de rol van de CBvS als hoedster van financiële stabiliteit, waarbij zij de taak heeft om het betalingsverkeer van Suriname met het buitenland te bevorderen en vergemakkelijken. Ten derde, het aanhouden van de kasreserves bij de CBvS, wat in overeenstemming is met de 'best practices' internationaal.

Om te waarborgen dat de kasreserves goed worden beheerd, is "ringfencing" als een veiligheidsmiddel gebruikt, wat inhoudt dat deze middelen te allen tijde reserves van de banken blijven en voor geen enkele ander doel kunnen worden aangewend. De "ringfencing" komt tot uitdrukking middels (1) het instellen van een Strategic Investment Committee (SIC), (2) speciale administratie en financiële rapportage, opgemaakt door een externe accountant ten behoeve van informatie aan de algemene banken, en (3) minimaal één keer per kwartaal rapportage uit te brengen aan de algemene banken.

Het SIC bestaat uit negen functionarissen: drie vertegenwoordigers van de CBvS waarvan één als voorzitter zal optreden, twee vertegenwoordigers van de Surinaamse Bankiersvereniging, twee vertegenwoordigers van het verzekeringswezen en twee vertegenwoordigers van het pensioenwezen. Het SIC is verantwoordelijk voor de vormgeving van het strategisch investeringsbeleid. Zij stelt het investeringsbeleid op dat door de president van de CBvS wordt goedgekeurd. Voorts is het SIC belast met het beleggingsbeleid van de CBvS. Er worden hoge eisen gesteld ten aanzien van de liquiditeit en kwaliteit van de instrumenten waarin belegd mag worden. Het beleggingsbeleid van het SIC zal zich ook richten op een deel van de middelen van het verzekerings- en pensioenwezen dat deze instellingen om prudentiële redenen dienen aan te houden.

Vanwege de behoefte aan tijdelijk krediet heeft de Staat het in april 2016 getekende Memorandum van Overeenstemming tussen de monetaire autoriteiten eind januari 2019 opgezegd. In navolging hiervan werd door de Staat een beroep gedaan op artikel 21 van de Bankwet en werd in de periode februari-maart 2019 SRD 670 miljoen aan voorschotten verstrekt, op basis van de goedgekeurde begroting van het dienstjaar 2018.

Het monetair beleid heeft zich vanaf maart 2019 gericht op het afkomen van overtollige liquiditeiten in de economie die reeds voor die periode was opgebouwd. Zulks is initieel geschied via het afwikkelen van de vervallen vreemde valutaswapcontracten van de banken met de CBvS, het beleggen van liquide middelen door de banken in SRD-termijndeposito's bij de CBvS, en het ter beschikking stellen van vreemde valuta voor noodzakelijke importen. Vervolgens heeft de CBvS in juli 2019 twee nieuwe beleggingsinstrumenten geïntroduceerd, namelijk een aangepast Goudcertificaat en het Certificate of Deposit. Met deze nieuwe instrumenten wordt beoogd een aanzet te geven tot verdere ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarkt alsmede beleggers

(banken, bedrijven en institutionele beleggers) een alternatieve beleggingsvorm voor korte, middellange en lange termijn aan te bieden.

De Goudcertificaten zijn volledig gedekt door het monetair goud van de CBVS en worden uitgegeven in drie coupures (100, 500 en 1000 gram goud), waarvan de nominale waarden in grammen fijn goud zijn uitgedrukt. Deze certificaten hebben een looptijd van 1, 2, 3, 4 en 5 jaar. Afhankelijk van de looptijd wordt over de nominale goudwaarde van de Goudcertificaten een vaste rente vergoed, in goud uitgedrukt doch in Surinaams wettig betaalmiddel uitgekeerd, variërend tussen 2% en 3% op jaarbasis. Daarentegen worden de Certificates of Deposit uitgegeven in drie coupures (SRD 1.000.000,-, SRD 3.000.000,- en SRD 5.000.000,-) met een looptijd van 6, 12, 18 en 24 maanden. Afhankelijk van de looptijd wordt over de nominale waarde van het Centrale Bank Certificate of Deposit een vaste rente vergoed variërend tussen 8% en 12% op jaarbasis.

II.3.3 Ontwikkeling van de geldaggregaten

In 2018 groeiden de geldaggregaten verder. De groei van de basisgeldhoeveelheid (M0) bedroeg 36,8% (2017: 21,0%), met name als gevolg van de financiering van het overheidstekort met vreemde valutamiddelen ontvangen van Staatsolie (zie tabel II.3.1). Dit betreft middelen die de Staat aan Staatsolie had doorgeleend in 2016 uit de Oppenheimer obligatie alsmede het acquisitiebedrag van de deelneming van de overheid in het Merian-Goudproject. De binnenlandse liquiditeitenmassa in ruime zin (M2) groeide met 9,1% (2017: 8,7%).

Tabel II.3.1: Ontwikkeling van de geldaggregaten

Omschrijving	2015	2016	2017	2018	2019 juni
	In miljoenen Surinaamse dollar				
Basisgeldhoeveelheid (in enge zin) ¹⁾	2,468.7	2,928.7	3,544.9	4,849.0	6,865.1
Chartaal geld	972.6	1,204.5	1,304.6	1,516.6	1,571.6
Giraal geld	3,953.8	5,635.6	6,449.9	7,284.4	7,376.3
Primaire liquiditeiten (M1) ²⁾	4,926.4	6,840.1	7,754.5	8,801.1	8,947.9
Overige deposito's ³⁾	5,694.0	9,314.6	9,804.3	10,353.6	10,415.8
Effecten, andere dan aandelen ⁴⁾	18.9	38.4	42.7	41.6	44.1
Liquiditeitenmassa in ruime zin (M2) ⁵⁾	10,639.3	16,193.0	17,601.5	19,196.3	19,407.7
	Procentuele mutatie				
Basisgeldhoeveelheid	17.0	18.6	21.0	36.8	41.6
Chartaal geld	5.6	23.8	8.3	16.3	3.6
Giraal geld	6.0	42.5	14.4	12.9	1.3
M1	5.9	38.8	13.4	13.5	1.7
Overige deposito's	17.4	63.6	5.3	5.6	0.6
Effecten, andere dan aandelen	6.9	102.7	11.3	-2.7	6.0
M2	11.8	52.2	8.7	9.1	1.1

Bron: Centrale Bank van Suriname

1) Omvat bankbiljetten in omloop en direct-opeisbare verplichtingen aan overige depositonemende instellingen.

2) Omvat chartaal geld (SRD) en giraal geld in SRD en vreemde valuta.

3) Omvat spaar- en termijndeposito's in SRD en vreemde valuta.

4) Betreft de goudcertificaten.

5) Omvat primaire liquiditeiten, overige deposito's in SRD en vreemde valuta alsook effecten, andere dan aandelen.

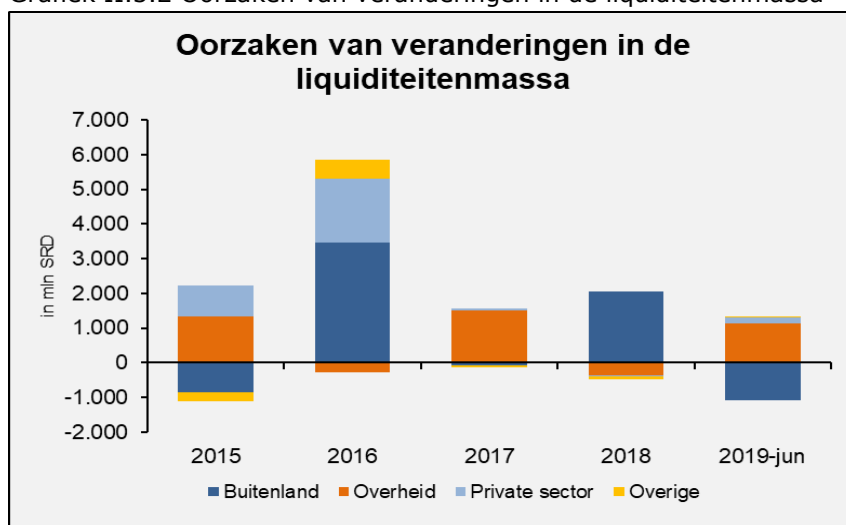
In de eerste helft van 2019 vertraagde de groei van M2 tot 1,1% (eerste helft 2018: 3,2%). Anderzijds versnelde het groeitempo van M0 aanzienlijk tot 41,6% in het eerste halfjaar van 2019 tegenover 11,6% in de overeenkomstige periode van 2018. Deze versnelde groei houdt verband met het transfereren van de vreemde valuta kasreserves van de algemene banken naar de CBvS. Immers, de geldmultiplier ($M2/M0$), exclusief de vreemde valutamiddelen, bleef stabiel rond 1,9. Dit impliceert dat de geldcreatie in lokale valuta vanwege de depositonemende instellingen in de verslagperiode vrijwel constant is gebleven in vergelijking met dezelfde periode vorig jaar.

Oorzaken van de geldgroei

De nominale stijging van M2 beliep SRD 1.595 miljoen in 2018, die vrijwel volledig werd teweeggebracht door buitenlandse bronnen. De bijdrage van de buitenlandse bronnen bedroeg SRD 2.062 miljoen, wat verband houdt met de storting van Staatsolie ad USD 338 miljoen. Als gevolg van deze storting namen de tegoeden van de overheid bij de CBvS toe, waardoor de netto kredietverlening aan de overheid afnam met SRD 354 miljoen. Daarnaast droeg de afname van de kredietverlening aan de private sector bij aan liquiditeitsafroming van SRD 51 miljoen.

M2 nam in de eerste helft van 2019 toe met SRD 211 miljoen. Dit was het resultaat van liquiditeitscreatie uit binnenlandse bron ad SRD 1.293 miljoen en liquiditeitsabsorptie uit buitenlandse bron ad SRD 1.081 miljoen. De binnenlandse liquiditeitscreatie is een weerspiegeling van het verstrekte voorschot ad SRD 670 miljoen door de CBvS aan de Staat alsook de leningen die de Staat aanging met de algemene banken. De bancaire kredietverlening aan de private sector droeg met SRD 176 miljoen bij aan de vermeerdering van de liquiditeitsmassa. De afname van het netto buitenlands actief werd veroorzaakt door aflossingen van staatsschulden, importbetalingen van vooral olie en de ter beschikkingstellingen van vreemde valuta voor importen (zie grafiek II.3.2).

Grafiek II.3.2 Oorzaken van veranderingen in de liquiditeitsmassa

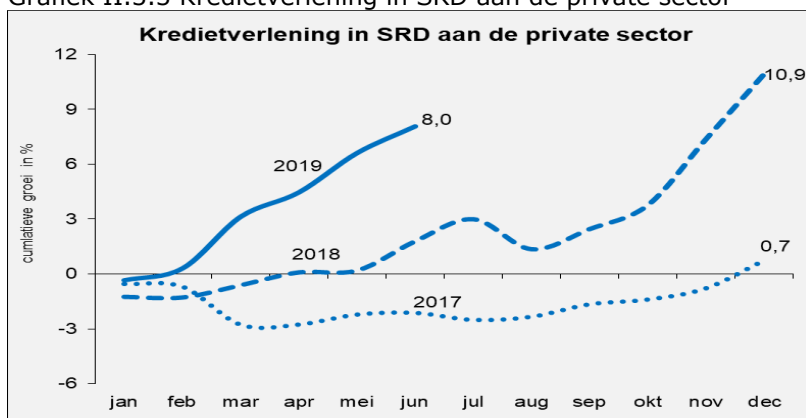

Bron: Centrale Bank van Suriname

II.3.4 Kredietverlening en toevertrouwde middelen

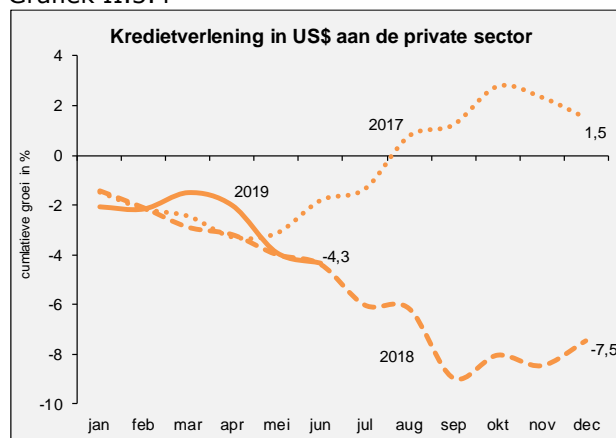
In 2018 verbeterde de SRD-kredietgroei significant tot 10,9% in 2018 (tegenover 0,7% in 2017) (zie grafiek II.3.3). Zulks doordat de vraag naar bedrijfskredieten en consumptieve kredieten, waaronder persoonlijke leningen en autofinanciering, aantrok. De groei van de US-dollar kredietverlening aan de particuliere sector bedroeg -7,5% in 2018 tegenover 1,5% in 2017 en werd veroorzaakt door voornamelijk de afgenomen kredietvraag in de sector handel (zie grafiek II.3.4). In de eurosfeer was de kredietgroei -14,6% in 2017 en -17,2% in 2018 (zie grafiek II.3.5). De contractie had zich voorgedaan in de sectoren mijnbouw, dienstverlening en woningbouw. De verminderde kredietvraag in US-dollar en euro is in belangrijke mate ingegeven door de in april 2017 verscherpte richtlijn van de CBvS, waarbij vreemde valuta kredieten slechts verstrekt mogen worden aan vreemde valuta verdiemers.

Grafiek II.3.3 Kredietverlening in SRD aan de private sector

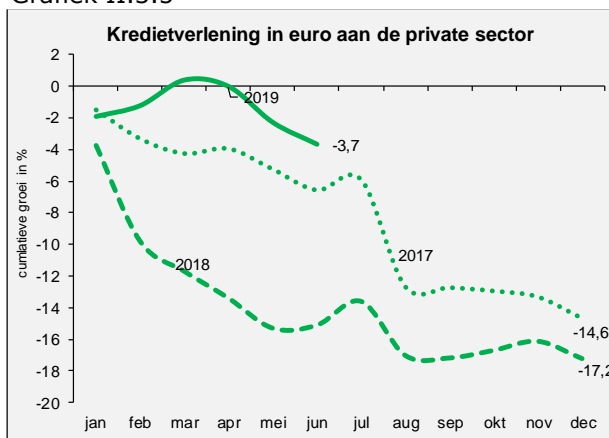
Bron: Centrale Bank van Suriname

Grafiek II.3.4

Bron: Centrale Bank van Suriname

Grafiek II.3.5

Bron: Centrale Bank van Suriname

In de eerste helft van 2019 groeide de SRD-kredietverlening met 8,0% (eerste halfjaar 2018: 1,8%), als gevolg van het verder aantrekken van de kredietvraag. Ook in deze periode is de toename gedreven door een combinatie van bedrijfskredieten en consumptieve kredieten aan huishoudens. De kredietverlening in US-dollar nam af met 4,3% (eerste helft van 2018: -4,4%) vooral omdat de vraag in de sectoren handel, mijnbouw en industrie afnam. Hoewel in de eurosfeer de kredietgroei negatief bleef (-3,7%), was dit minder in vergelijking met de negatieve

groei in het eerste halfjaar van 2018 (-15,1%), als gevolg van het verminderd kredietaanbod in 2018. De aanwas van de SRD-deposito's heeft de SRD-kredietgroei ruimschoots overtroffen (zie tabel II.3.2). De krediet-deposito ratio daalde bijgevolg van 105% in 2017 tot 95% in 2018. Dit kwam uiteindelijk tot uitdrukking in een toename van de overtollige liquiditeiten van de banken. Ook in de eerste helft van 2019 zijn de SRD-deposito's meer toegenomen dan de SRD-kredieten, wat leidde tot afname van de krediet-deposito ratio tot 93% per eind juni 2019. Deze daling heeft zich echter niet gemanifesteerd in meer overtollige liquiditeiten van de banken, vanwege het eerdergenoemde liquiditeiten afromend beleid van de CBvS.

De kredietverlening van de algemene banken aan de overheid in SRD nam toe in 2018. Echter namen de netto SRD-vorderingen van de algemene banken op de overheid af van SRD 1.121 miljoen per eind 2017 tot SRD 937 miljoen per eind 2018, doordat de tegoeden van de overheid bij de algemene banken sterker toenamen dan de opgenomen kredieten. In de vreemde valutasfeer namen de netto-vorderingen lichtelijk af. Zulks doordat de overheid in 2018, enerzijds vaste leningen afloste ad USD 10 miljoen en Euro 13 miljoen en anderzijds nieuw schatkistpapier plaatste bij de algemene banken ad USD 22 miljoen en Euro 5 miljoen.

In de eerste helft van 2019 nam de kredietverlening van de algemene banken aan de overheid in vreemde valuta toe. Bijgevolg namen de netto-vorderingen van de algemene banken op de overheid in de vreemde valutasfeer sterk toe. Zulks doordat de overheid additioneel schatkistpapier plaatste bij de algemene banken ad USD 7 miljoen en Euro 3 miljoen en vaste leningen opnam ad Euro 80 miljoen. In de SRD-sfeer namen de netto-vorderingen verder af, voornamelijk door toename van de tegoeden van de overheid bij de algemene banken.

Tabel II.3.2: Ontwikkeling Reserve Base en Kredietverlening van de Algemene banken

Omschrijving	2015	2016	2017	2018	2019
					juni
	In miljoenen				
Reserve base in SRD	3,988.2	4,350.4	4,919.5	5,997.1	6,479.0
Kredietverlening in SRD	4,384.4	4,437.2	5,214.7	5,755.8	6,078.8
Reserve base in USD	962.6	1,044.0	1,081.2	1,153.5	1,155.9
Kredietverlening in USD	457.2	473.4	509.9	490.1	482.8
Reserve base in EUR	361.3	329.3	314.0	300.1	294.6
Kredietverlening in EUR	159.3	168.3	155.4	122.9	203.5

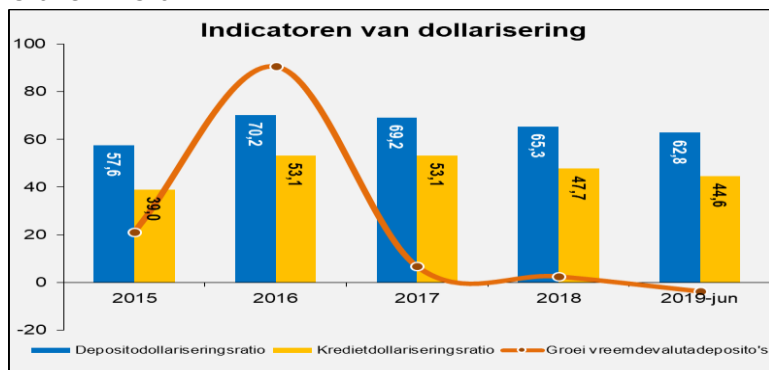
Bron: Centrale Bank van Suriname

Dollarisering

In de verslagperiode daalde zowel de depositodollarisering als de kredietdollarisering (zie grafiek II.3.6). De depositodollariseringsratio daalde van 69,2% in 2017 tot 65,3% in 2018 en vervolgens tot 62,8% per eind juni 2019. Hierbij overtrof de groei van de SRD-deposito's die van de vreemde valuta deposito's. In 2018 zijn de in SRD aangehouden deposito's van ingezetenen bij de banken toegenomen met 22,1% (2017: 12,2%). De kredietdollariseringsratio daalde van 53,1% in 2017 tot 47,7% in 2018 en vervolgens tot 44,6% per juni 2019. De afname

houdt verband met enerzijds de toegenomen kredietverlening in SRD en anderzijds de afgenomen kredietverlening in vreemde valuta.

Grafiek II.3.6

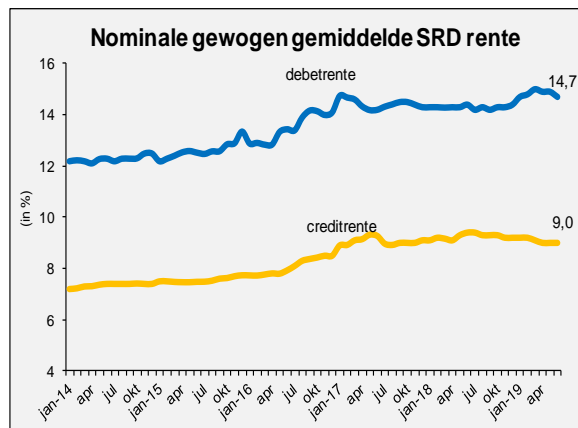

Bron: Centrale Bank van Suriname

II.3.5 Interesttarieven

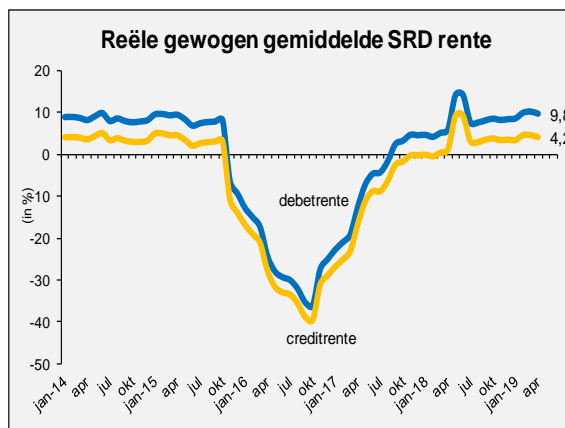
De SRD nominale debetrente en creditrente namen in 2018 elk toe met 10 basispunten (zie grafiek II.3.7). De debetrente nam in de eerste helft van 2019 toe met 30 basispunten, terwijl de creditrente afnam met 20 basispunten doordat enkele banken vooral de rentevoeten op spaar- en termijndeposito's verlaagden in 2018. Naast deze verlaging werden de reële rentes verder positief als gevolg van de gedaalde inflatie (zie grafiek II.3.8). De rentevoeten in de vreemde valuta sfeer vertoonden eveneens een dalende trend (zie grafiek II.3.9), gezien enkele banken de rentevoeten op termijndeposito's in US-dollar en euro verlaagden in 2018. Deze verlaging werd geïnduceerd door de afgenomen kredietvraag in deze valuta's en de lage internationale rentes.

Grafiek II.3.7

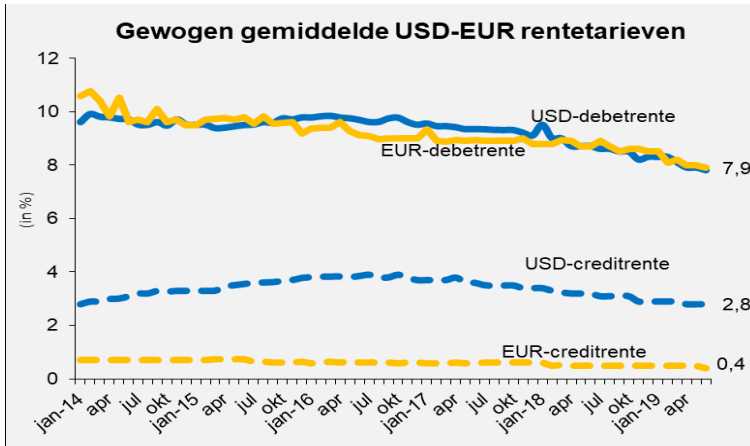
Bron: Centrale Bank van Suriname

Grafiek II.3.8

Bron: Centrale Bank van Suriname

Grafiek II.3.9

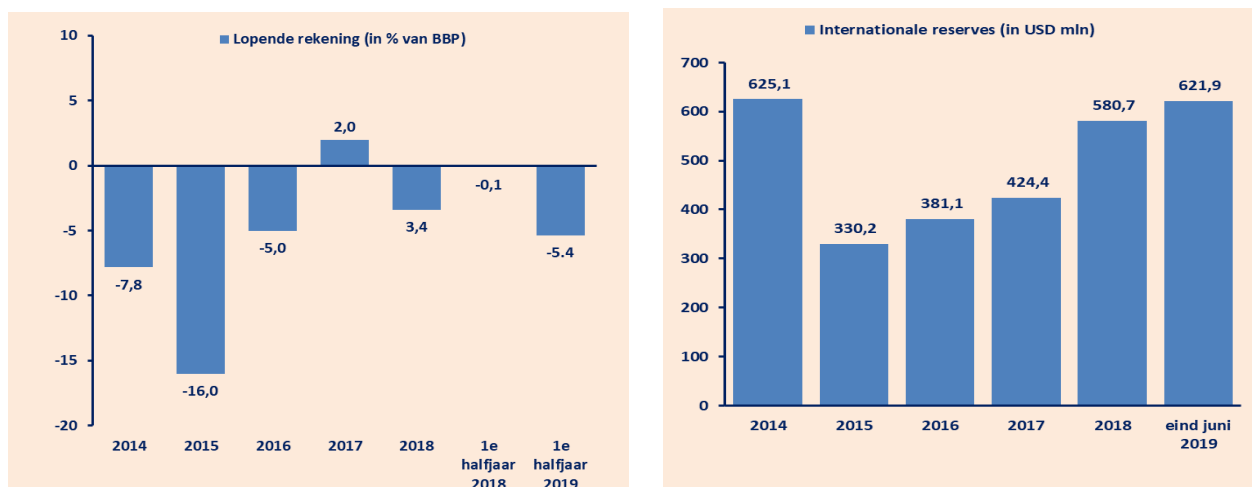
Bron: Centrale Bank van Suriname

II.4 De betalingsbalans in 2018 – juni 2019

II.4.1 Algemeen

De betalingsbalans van Suriname vertoonde in de verslagperiode een oplopend tekort op de lopende rekening, maar een verbetering van de internationale reservepositie. Het overschot op de lopende rekening van 2017 sloeg om in een tekort van 3,4% van het geschatte BPP in 2018, dat in het eerste halfjaar van 2019 opliep tot 5,4% van het BPP. Deze omslag moet worden toegeschreven aan de hogere importen van goederen en diensten door vooral de grote mijnbouwbedrijven. Ondanks de tekorten op de lopende rekening zijn de internationale reserves in de analyseperiode gegroeid tot het niveau van USD 621,9 miljoen per eind juni 2019. Deze groei werd bewerkstelligd door enerzijds het feit dat de mijnbouwbedrijven hun importen zelf financieren en anderzijds door het deels onderbrengen van de vreemde valuta kasreserves van de algemene banken bij de CBvS en de opkoop van goud door de CBvS. Het verloop van de lopende rekening en van de internationale reserves is in grafiek II.4.1 weergegeven.

Grafiek II.4.1 Externe sector variabelen in percentages van het BBP

Bron: Centrale Bank van Suriname, Algemeen Bureau voor de Statistiek en Stichting Planbureau Suriname.

II.4.2 Lopende rekening

Het overschot van USD 60,9 miljoen op de lopende rekening van 2017 sloeg om in een tekort van USD 118 miljoen in 2018. Vervolgens steeg in het eerste halfjaar van 2019 het tekort tot USD 207,8 miljoen. In procenten van het BBP beliep in 2018 het tekort tot 3,4% van het BBP en in het eerste halfjaar van 2019 tot 5,4% van het BBP.

De goederenrekening

Op de goederenrekening daalde het overschot in 2018 met USD 124,9 miljoen oftewel 18,6% tot USD 547,1 miljoen als gevolg van hogere importen. De importen stegen in 2018 met USD 219,5 miljoen oftewel 16,1% ten opzichte van 2017. Hogere importen van kapitaalgoederen, waar onder machines, transportmiddelen, plastic/rubbers en chemicaliën ten behoeve van voornamelijk de mijnbouwsector en enkele grote dienstverlenende bedrijven,

waaronder ook de nutsbedrijven, hebben hieraan ten grondslag gelegen. De importen van brandstof en propaangas namen eveneens toe.

Naast de importen zijn de exporten ook toegenomen, hetzij op een lager tempo. De exporten stegen in 2018 met USD 94,7 miljoen oftewel 4,7% ten opzichte van 2017. Hierbij nam de exportwaarde van goud toe met USD 23 miljoen of 1,4%, welke vooral tot stand kwam door een hoger exportvolume en in geringe mate door hogere gemiddelde wereldmarktprijzen. Verder steeg de exportwaarde van olie met USD 28 miljoen of 16%, welke overwegend het prijseffect reflecteerde. De gemiddelde prijs van de Surinaamse olieproducten steeg op de internationale markt namelijk met 21%, terwijl het exportvolume met 5% daalde. Bij de niet-mijnbouwproducten vertoonde vooral de export van voedingswaren, hout en houtproducten, machinerieën en elektra, dieren en dierlijke producten, steenslag, groenten en fruit een toename.

In het eerste halfjaar van 2019 daalde het overschot op de goederenrekening met USD 71,2 miljoen tot USD 180,9 miljoen ten opzichte van dezelfde periode in 2018 wederom door een sterkere importstijging. De importen stegen met USD 122,3 miljoen oftewel 15,7% en is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de verhoogde import van kapitaalgoederen, w.o. machines, metaal en transportmiddelen, door de grote mijnbouwbedrijven en hun toeleveranciers. Deels houden de importen verband met het near shore Drilling Project van Staatsolie N.V. dat op 1 april 2019 is aangevangen. Daarnaast is de import van olie en voedingswaren eveneens toegenomen met respectievelijk USD 12,9 miljoen en USD 10,9 miljoen. De exportstijging met USD 51,1 miljoen oftewel 5% was ruim minder dan de importstijging. De exporttoename is voornamelijk in de goudsector te constateren.

Dienstenverkeer

De dienstenrekening verslechterde in 2018, waarbij het tekort met USD 63,6 miljoen (20,1%) toenam tot USD 380,3 miljoen ten opzichte van het voorgaande jaar. Deze verslechtering was primair veroorzaakt door toegenomen uitgaven van aan mijnbouw-gerelateerde constructie en overige handels- en technische diensten.

In het eerste halfjaar van 2019 steeg het tekort op de dienstenrekening met USD 61,5 miljoen (36,8%) tot USD 228,7 miljoen ten opzichte van het eerste halfjaar van 2018. Deze toename van het tekort was hoofdzakelijk het gevolg van een stijging van de uitgaven met USD 56,4 miljoen, die voornamelijk verband hielden met de activiteiten van Staatsolie N.V.

Primaire inkomens

Het tekort op de primaire inkomensrekening daalde met USD 6,5 miljoen (1,7%) tot USD 387,5 miljoen in 2018 (zie tabel II.4.2). De ontvangsten stegen met USD 8 miljoen tot USD 35,5 miljoen en betroffen rente-inkomsten uit vorderingen en beleggingen van met name de algemene banken en de CBvS. De uitgaven vertoonden een lichte toename van USD 1,4 miljoen tot USD 422,9 miljoen. De uitgaven waren voornamelijk herinvesteringen en dividendovermakingen door buitenlandse mijnbouwbedrijven, rentebetalingen door de overheid, onder meer de uitgegeven obligaties op de internationale kapitaalmarkt, rentebetalingen door de particuliere sector en betaling van arbeidsinkomen.

In het eerste halfjaar van 2019 nam het tekort op de primaire inkomensrekening juist toe met USD 58,3 miljoen (40%) ten opzichte van dezelfde periode in 2018. De totale uitgaven van USD 220,4 miljoen waren 35,5% hoger als gevolg van toegenomen winstovermakingen van de buitenlandse mijnbouwbedrijven (zie tabel II.4.2). De totale ontvangsten bedroegen USD 16,4 miljoen; aldus een lichte daling van 3,6% ten opzichte van dezelfde periode in 2018.

Inkomensoverdrachten

Op de inkomensoverdrachtenrekening steeg het overschot met 3,1% tot USD 102,7 miljoen in 2018 als gevolg van toegenomen overmakingen vanuit het buitenland. De ontvangsten stegen met USD 5,4 miljoen tot USD 160,8 miljoen (zie tabel II.4.2) voornamelijk als gevolg van remittances en pensioenovermakingen vanuit Nederland. De overmakingen naar het buitenland stegen eveneens en wel met USD 2,3 miljoen tot USD 58 miljoen uit hoofde van remittances en overige transfers naar onder meer Engeland en de Verenigde Staten van Amerika. Desondanks bleven China en Nederland de belangrijkste landen van bestemming.

In het eerste halfjaar van 2019 daalde het overschot op de inkomensoverdrachtenrekening met USD 12,6 miljoen oftewel 22,2% ten opzichte van het eerste halfjaar van 2018 en was het gevolg van afgenomen ontvangsten vanuit het buitenland. De ontvangsten bedroegen in deze periode USD 70 miljoen, terwijl de uitgaven USD 26 miljoen waren. Zowel de ontvangsten als uitgaven daalden ten opzichte van het eerste halfjaar van 2018 respectievelijk met USD 15,7 miljoen en USD 3,1 miljoen. De daling van de ontvangsten betrof voornamelijk de afname van remittances en pensioenovermakingen vanuit Nederland. Aan de uitgavenzijde waren minder overmakingen naar China te constateren.

Vermogensoverdrachten rekening

In 2018 registreerde de vermogensoverdrachtenrekening een netto uitstroom van USD 0,4 miljoen. Ook in het eerste halfjaar van 2019 registreerde de vermogensoverdrachtenrekening een netto uitstroom van USD 2,9 miljoen voornamelijk als gevolg van de aanschaf van het voormalig Amerikaans Ambassadegebouw door de Staat Suriname.

II.4.3 Financiële rekening

De financiële rekening registreerde een netto instroom van USD 298,2 miljoen in 2018, hetgeen USD 185,6 miljoen oftewel 165% meer was dan in 2017. De instroom bedroeg USD 356,7 miljoen als resultaat van directe investeringen ad USD 119,2 miljoen en verrichtingen binnen het overig financieel verkeer ad USD 237,5 miljoen. De uitstroom via portfolio beleggingen bedroeg USD 58,5 miljoen.

In het eerste halfjaar van 2019 bedroeg de netto instroom USD 350,8 miljoen. De instromen bedroegen USD 361,9 miljoen, waarvan USD 324,9 miljoen via het overig financieel verkeer en USD 37 miljoen via directe investeringen binnenkwam. De uitstroom via portfolio beleggingen bedroeg USD 11,1 miljoen.

Directe investeringen

De directe investeringen stegen in 2018 met USD 21 miljoen (21,4%) tot USD 119,2 miljoen. De toegenomen investeringen waren voornamelijk in de constructiesector (bruggen en wegen)

en voor rekening van Zhong Da (Dalian IV-project), gevolgd door activiteiten van Newmont Goldcorp Suriname. In 2018 hebben met name de mijnbouwbedrijven USS 226,2 miljoen geherinvesteerd, terwijl de overige directe investeringen USD 77,3 miljoen bedroegen. Daarentegen, namen de investeringen uit hoofde van participatie in het aandelenkapitaal af met USD 184,3 miljoen wat een weerspiegeling is van een gedeeltelijke terugbetaling van het investeringskapitaal door dochterondernemingen aan hun moedermaatschappijen.

De directe investeringen over het eerste halfjaar van 2019 namen af en wel met USD 76,6 miljoen (67,4%) tot USD 37 miljoen ten opzichte van het eerste halfjaar van 2018 voornamelijk als gevolg van afgenomen investeringen in de goudsector en in mindere mate in de constructiesector.

Portfolio beleggingen

In 2018 stroomde USD 58,5 miljoen naar het buitenland als gevolg van nieuwe beleggingen in obligaties door de algemene banken. Dit was USD 31,9 miljoen meer dan de beleggingen in 2017. In het eerste halfjaar van 2019 belegden de algemene banken nog eens USD 11,1 miljoen in obligaties, een stijging van USD 2,6 miljoen ten opzichte van het eerste halfjaar van 2018.

Overig financieel verkeer

Het overig financieel verkeer vertoonde in 2018 een netto instroom van USD 237,5 miljoen, een stijging van USD 196,5 miljoen ten opzichte van de netto instroom in 2017. Bedrijven zorgden voor een instroom van USD 251 miljoen. Hierbij stegen hun verplichtingen met USD 286 miljoen door netto trekkingen van buitenlandse leningen gedreven door Staatsolie N.V. Anderzijds namen hun vorderingen op het buitenland toe met USD 35 miljoen uit hoofde van verleende leningen en handelskredieten.

De overheid zorgde eveneens voor een netto instroom en wel van USD 47 miljoen. Hierbij werd een bedrag van USD 141 miljoen aan zowel concessionele als commerciële leningen opgenomen, terwijl USD 94 miljoen werd afgelost.

In tegenstelling tot de bovenvermelde netto instromen zorgde de CBvS juist voor een uitstroom van USD 31 miljoen als gevolg van een toename van de door de CBvS in het buitenland aangehouden vreemde valutategoeden van de overheid die een specifieke bestemming hebben en door gedeeltelijke afwikkeling van de verplichtingen van de Bank uit hoofde van de swapovereenkomst met de People's Bank of China. Daarnaast zorgden de algemene banken eveneens voor een uitstroom van USD 21 miljoen, enerzijds door een toename van hun buitenlandse tegoeden met USD 16 miljoen en anderzijds door een afname van hun buitenlandse verplichtingen met USD 5 miljoen.

Het overig financieel verkeer vertoonde in het eerste halfjaar van 2019 een netto instroom van USD 324,9 miljoen; een toename van USD 217,9 miljoen ten opzichte van dezelfde periode in 2018, die werd gedreven door transacties van de algemene banken gevolgd door de particuliere sector en de overheid.

II.4.4 Internationale reserves

De internationale reserves namen per eind 2018 toe met USD 156,3 miljoen of 36,8% ten opzichte van 2017. Per eind 2018 bedroegen de internationale reserves USD 580,7 miljoen, voldoende om 4,8 maanden import van goederen en diensten te financieren (exclusief de mijnbouwimporten).

De toename van de reserves uit hoofde van transacties bedroeg USD 148 miljoen, terwijl de opkoop van goud en omzetting daarvan tot monetair goud door de CBvS en waarderingsverschillen de internationale reserves met nog eens USD 8 miljoen deed toenemen. De voornaamste transactie aan de inkomstzijde betrof de storting van USD 337,5 miljoen door Staatsolie N.V. zijnde terugbetaling van middelen die de Staat aan Staatsolie N.V. had doorgeleend in 2016 (inclusief het acquisitiebedrag van de 4,8% deelneming van de overheid in het Merian-Goudproject). De uitgavenzijde bestond met name uit aflossingen van staatsschulden, overheidsuitgaven c.q. betalingen en importbetalingen van vooral olie- en gas.

Tabel II.4.1: Internationale reserves van de Centrale Bank van Suriname (x USD 1 miljoen)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018	eind juni 2019
Monetair goud	51,9	45,6	29,1	39,0	56,6	59,4
Bijzondere trekkingsrechten in het IMF	117,7	62,7	37,3	38,0	34,9	33,6
Deviezenvorderingen ¹⁾	177,4	200,1	292,3	264,5	305,4	340,2
Effecten	269,2	21,9	10,0	69,9	170,9	176,0
Reservepositie in het IMF	8,9	0,0	12,4	13,1	12,8	12,8
Internationale reserves	625,1	330,2	381,1	424,4	580,7	621,9
Importdekking (excl. importen door de mijnbouwsector) ²⁾	4,0	2,2	3,6	3,9	4,8	4,5

Bron: Centrale Bank van Suriname.

¹⁾ Exclusief vorderingen die t.b.v. de overheid en andere sectoren in het buitenland zijn aangehouden.

²⁾ Importen hebben betrekking op goederen en diensten.

In het eerste halfjaar van 2019 namen de reserves verder toe met USD 41,3 miljoen oftewel 7,1% voornamelijk als gevolg van een toename in de deviezenvorderingen. Van de toename in de reserves was USD 5,5 miljoen herwaarderingsverschillen gedreven door de sterke stijging van de goudprijs. Per eind juni 2019 bedroegen de internationale reserves USD 621,9 miljoen, voldoende om 4,5 maanden import van goederen en diensten te financieren (exclusief de mijnbouwimporten).

Tabel II.4.2: Betalingsbalans van Suriname (x USD 1 miljoen)

	2014	2015*	2016*	2017*	2018*					2019*		
					KW1	KW2	KW3	KW4	Totaal	KW1	KW2	1e helft
A. Lopende rekening	-416,4	-786,4	-160,5	60,9	3,0	-7,3	-35,1	-78,6	-118,0	-10,5	-197,3	-207,8
1. Saldo goederenrekening	133,0	-375,9	186,7	672,0	154,8	97,3	98,0	197,0	547,1	148,4	32,5	180,9
Exporten	2.145,3	1.652,3	1.438,7	2034,5	520,3	509,6	499,5	599,6	2.129,1	563,0	518,0	1.081,0
Importen	-2.012,3	-2.028,2	-1.252,0	-1.362,5	-365,6	-412,3	-401,6	-402,6	-1.582,0	-414,6	-485,5	-900,1
2. Saldo dienstenrekening	-550,2	-462,6	-282,6	-316,7	-87,1	-80,1	-80,2	-132,9	-380,3	-80,4	-149,1	-228,7
Diensten: credit	210,7	204,2	186,5	160,6	42,9	40,6	45,0	43,6	172,1	40,8	37,6	78,4
Transport	37,5	39,4	32,9	40,5	10,6	9,2	11,0	11,5	42,4	9,4	9,6	19,0
Overige	173,2	164,7	153,6	120,1	32,3	31,4	34,0	32,1	129,7	31,4	28,0	59,4
Diensten: debet	-760,9	-666,8	-469,1	-477,3	-129,9	-120,7	-125,2	-176,6	-552,4	-120,3	-186,7	-307,1
Transport	-89,0	-80,1	-43,5	-53,2	-16,8	-16,5	-17,2	-17,0	-67,6	-15,0	-14,6	-29,6
Overige	-671,8	-586,6	-425,6	-424,1	-113,1	-104,2	-108,0	-159,6	-484,8	-105,4	-172,1	-277,5
3. Saldo inkomensrekening	-70,3	-13,3	-166,4	-394,0	-93,0	-52,8	-74,9	-166,8	-387,5	-100,4	-103,6	-204,1
Inkomens: credit	21,6	14,5	20,6	27,5	8,0	9,0	8,1	10,4	35,5	12,4	3,9	16,4
Inkomens: debet	-92,0	-27,8	-187,0	-421,5	-101,0	-61,8	-83,0	-177,2	-422,9	-112,9	-107,6	-220,4
4. Saldo inkomensoverdrachtenrekening	71,2	65,3	101,8	99,7	28,3	28,3	22,0	24,1	102,7	21,1	22,9	44,1
Inkomensoverdrachten: credit	151,4	139,4	161,5	155,4	42,4	43,3	37,2	37,9	160,8	33,8	36,2	70,0
Inkomensoverdrachten: debet	-80,2	-74,1	-59,7	-55,7	-14,0	-15,0	-15,2	-13,7	-58,0	-12,7	-13,3	-26,0
B. Vermogenoverdrachtenrekening	-0,4	1,3	19,4	0,0	0,0	-0,7	0,2	0,0	-0,4	0,6	-3,5	-2,9
Vermogenoverdrachtenrekening: credit	0,1	1,3	19,4	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,2	0,6	0,0	0,6
Vermogenoverdrachtenrekening: debet	-0,6	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,7	0,0	0,0	-0,7	0,0	-3,5	-3,5
Totaal, Groep A plus Groep B	-416,8	-785,2	-141,1	60,9	3,0	-7,9	-34,9	-78,6	-118,4	-9,9	-200,8	-210,8
C. Financiële rekening, exclusief Groep E	696,9	769,7	482,5	112,6	14,9	197,2	26,0	60,1	298,2	195,1	155,7	350,8
1. Directe investeringen	164,1	266,7	300,0	98,2	67,0	46,5	-20,5	26,1	119,2	59,5	-22,5	37,0
Directe investeringen in het buitenland	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Directe investeringen in Suriname	164,1	266,7	300,0	98,2	67,0	46,5	-20,5	26,1	119,2	59,5	-22,5	37,0
2. Beleggingen: activa	0,6	-9,5	-42,1	-26,6	-2,3	-6,2	-35,2	-14,9	-58,5	4,3	-15,4	-11,1
Aandelen	0,1	0,0	-0,1	-6,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1
Effecten	0,5	-9,5	-42,1	-20,5	-2,3	-6,2	-35,2	-14,9	-58,5	4,3	-15,4	-11,0
3. Beleggingen: passiva	0,0	0,0	550,0	0,0	46,5	-46,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aandelen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Effecten	0,0	0,0	550,0	0,0	46,5	-46,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4. Overig financieel verkeer: activa	55,9	78,0	-221,3	-14,3	-71,4	-102,4	69,3	1,0	-103,5	83,2	173,7	256,9
Monetaire autoriteiten	24,1	-5,7	-65,2	89,0	0,7	-139,6	51,2	56,4	-31,3	32,0	-61,1	-29,0
Banken	31,7	20,1	-11,6	-55,7	-20,3	-16,2	18,4	2,2	-15,9	0,4	220,5	220,9
Overige sectoren	0,2	63,6	-144,5	-47,5	-51,9	53,4	-0,2	-57,7	-56,3	50,7	14,3	65,0
5. Overig financieel verkeer: passiva	476,3	434,4	-104,1	55,3	-25,0	305,8	12,3	47,9	341,0	48,1	19,8	68,0
Monetaire autoriteiten	0,0	161,0	81,5	0,2	-7,8	0,0	0,0	0,0	-7,7	0,0	-0,5	-0,5
Centrale overheid ⁽¹⁾⁽²⁾	79,7	74,0	110,7	133,6	-0,2	-11,5	5,4	52,7	46,6	21,3	9,3	30,6
Banken	19,8	-2,7	-0,1	6,9	-2,0	-2,9	-0,1	0,2	-4,7	6,6	0,6	7,2
Overige sectoren	376,8	202,1	-296,2	-85,5	-15,1	320,2	7,0	-5,1	307,0	20,3	10,4	30,7
Totaal, Groep A tot en met Groep C	280,1	-15,5	341,4	173,5	17,9	189,3	-8,9	-18,5	179,8	185,2	-45,2	140,0
D. Statistische verschillen	-430,3	-250,3	-262,0	-151,8	-0,8	-100,6	18,7	50,7	-31,9	-194,4	90,2	-104,3
E. Financierings items	150,2	265,8	-79,4	-21,7	-17,2	-88,7	-9,8	-32,2	-147,9	9,2	-45,0	-35,7
Internationale reserves ⁽²⁾⁽³⁾	150,2	265,8	-79,4	-21,7	-17,2	-88,7	-9,8	-32,2	-147,9	9,2	-45,0	-35,7
Memorandum item												
Herwaarderingsverschillen ⁽³⁾⁽⁴⁾	3,5	29,1	28,7	-21,7	-5,6	2,5	2,5	-7,8	-8,4	-1,8	-3,8	-5,6

Bron: Centrale Bank van Suriname.

* Voorlopige cijfers.

(1) Data van het Bureau Staatsschuld.

(2) Exclusief herwaarderingsverschillen.

(3) Een minteken duidt op een toename in reserves.

(4) Herwaarderingsverschillen inclusief (de) monitizatie van monetair goud.

II.5 HET VERZEKERINGSWEZEN

II.5.1 Algemeen

Deze sectie presenteert de ontwikkelingen van het verzekeringswezen. De financiële gegevens hebben in hoofdzaak betrekking op voorlopige cijfers voor het jaar 2018.

Recente ontwikkelingen

De verzekeringsmaatschappijen die de basiszorgverzekering aanbieden, gaven in Survam⁴ verband, aan dat de conform de Wet Nationale Basiszorgverzekering (S.B. 2014 No. 114) vastgestelde premietarieven niet meer toereikend zijn. Vanuit de Zorgraad werden er voorstellen gedaan aan de overheid om de premies aan te passen. Echter, nadat de premie-aanpassing uitbleef, zijn de verzekeringsmaatschappijen ertoe overgegaan een aangepaste basiszorgverzekering met een hoger premietarief aan te bieden.

Naar aanleiding van de Wet op de Jaarrekening die in september 2017 is goedgekeurd door De Nationale Assemblée, zullen onder andere financiële instellingen die onder het toezicht van de CBvS staan, vanaf het boekjaar 2020 verplicht zijn hun jaarrekening op te stellen volgens IFRS⁵-standaarden. Dit zijn internationale standaarden voor financiële verslaggeving. De CBvS bereidt zich hierop voor door onder andere het plegen van een impactstudie, waarbij nagegaan wordt welke standaarden van toepassing zijn op verzekeringsmaatschappijen en welke veranderingen nodig zijn in de rapportage van verzekeraars. Medewerkers van de CBvS volgen in het kader hiervan ook de nodige IFRS-trainingen. Zo heeft Ernst & Young in mei 2018 een training verzorgd voor de CBvS over IFRS 9, IFRS 15 en IFRS 17. Verder heeft de Caribbean Regional Technical Assistance Centre (CARTAC)⁶ in maart 2019 een training verzorgd waarbij de focus gelegd was op IFRS 9.

De regering zet zich in om de National Risk Assessment (NRA) implementatie en samenstelling van het NRA-rapport uiterlijk in 2020 te volbrengen. In het kader hiervan is de NRA op 15 juli 2019 gelanceerd. De NRA moet de risico's in de financiële sector in beeld brengen. Ter voorbereiding op de NRA en de Mutual Evaluation (ME) 2020 door de Caribbean Financial Action Task Force (CFATF), de Caraïbische tak van de FATF⁷, hielden de afdelingen resulterend onder het Directoraat Toezicht Kredietwezen van de CBvS, in april en mei 2019 informatiesessies met de directieleden en Raad van Commissarissen (RvC) van de onder-toezicht-staande financiële instellingen. Vermeldenswaard is dat de verzekeringsmaatschappijen FATUM, Schadeverzekering N.V en de N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij Self Reliance in 2018 participeerden aan de aandelenemissie van de Surinaamsche Bank N.V.

⁴ Surinaamse Vereniging van Assurantie Maatschappijen.

⁵ IFRS is de afkorting van International Financial Reporting Standards.

⁶ CARTAC is een van de tien regionale technische bijstandscentra van het IMF. CARTAC verleent technische bijstand op kerngebieden van economisch en financieel beheer. De missie van CARTAC is het verbeteren van de institutionele en menselijke capaciteiten van landen in het Caribisch gebied om hun macro-economische, fiscale en monetaire beleidsdoelstellingen te bereiken.

⁷ De Financial Action Task Force (FATF) is een intergouvernamenteel orgaan dat in 1989 is opgericht. Het doel van de FATF is het vaststellen van standaarden en het bevorderen van de effectieve uitvoering van wettelijke, regelgevende en operationele maatregelen ter bestrijding van *money laundering* (het witwassen van geld), terrorismefinanciering en andere gerelateerde bedreigingen van de integriteit van het internationale financieel systeem.

II.5.2 Toezicht Verzekeringsmaatschappijen

Onder-toezicht-staande verzekeringsmaatschappijen

Per medio van het jaar 2019 staan de volgende verzekeringsmaatschappijen onder het toezicht van de CBvS:

Schadeverzekeringsmaatschappijen

1. N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij "Self Reliance";
2. FATUM Schadeverzekering N.V.;
3. Assuria Schadeverzekering N.V.;
4. Assuria Medische Verzekering N.V.;
5. N.V. Paramaribo Schade Assurantie Company (PARSASCO) en
6. Clico General Insurance Company Suriname N.V.

Levensverzekeringsmaatschappijen

1. Assuria Levensverzekering N.V.;
2. FATUM Levensverzekering N.V.;
3. Clico Life Insurance Company Suriname N.V. en
4. Self Reliance Levensverzekeringen N.V.

Uitvaartverzekeringsmaatschappijen:

1. Stichting Uitvaartverzekering "Hamdard" en
2. Hennep Verzorgende Verzekering N.V.

De Houdstermaatschappij Assuria N.V., aandeelhouder van de Assuria verzekering-maatschappijen, staat ook onder het toezicht van de CBvS.

Financiële gegevens

Tabel II.5.1 presenteert een overzicht van de totale activa van de financiële sector in Suriname. Bankinstellingen, pensioenfondsen, verzekering-maatschappijen en kredietcoöperaties registreerden in 2018 een gezamenlijke activa van SRD 29,2 miljard. Het aandeel van de verzekeringssector bedroeg in dat jaar 10,7%.

Tabel II.5.1 Balanstotaal van de financiële sectoren (x SRD duizend)

Financiële sector	Balans totaal		Aandeel per sector in %	
	2017*	2018**	2017	2018
Per 31 december				
Banken	20,048,552	22,073,606	75.0%	75.6%
Pensioenfondsen	3,844,414	3,948,613	14.4%	13.5%
Verzekering-maatschappijen	2,782,557	3,138,782	10.4%	10.7%
Kredietcoöperaties	43,326	45,365	0.2%	0.2%
Totaal financiële sector	26,718,849	29,206,367	100%	100%

*De data over 2017 is gecorrigeerd met de definitieve cijfers.

**De data over 2018 is gebaseerd op voorlopige cijfers.

Bron: Centrale Bank van Suriname

Levensverzekering-maatschappijen

Het gecombineerd balanstotaal van de levensverzekeraars vertoonde in 2018 een stijging van 3,5% ten opzichte van 2017, terwijl het balanstotaal in 2017 ten opzichte van 2016 met 8,8%

toenam (tabel II.5.2). De toename in 2017 is onder meer toe te schrijven aan stijgingen in onder andere liquide middelen, vaste eigendommen en beleggingen in effecten en leningen op schuldbekentenis. De beleggingsportefeuille van de levensverzekeraars omvat onder andere beleggingen in hypotheekleningen, termijndeposito's en overige beleggingen (onder andere: effecten, onroerende goederen, leningen op schuldbekentenis, spaarrekeningen). De toename van het balanstotaal in 2018 is toe te schrijven aan de toename van de beleggingsportefeuille met 4,4%. Zo zijn de spaarrekeningen en leningen op schuldbekentenis (opgenomen onder de post "Overige beleggingen") toegenomen met respectievelijk 228,2% en 24,1%. Daarnaast namen de termijndeposito's met 8,5% toe. De totale beleggingen hadden in 2018 een aandeel van 82,1% in totale activa (tabel II.5.2).

Aan eigen vermogen⁸ hebben de levensverzekeraars in 2018 totaal SRD 181,1 miljoen opgebracht. Dit indiceert een toename van 13,7% ten opzichte van 2017 als gevolg van een stijging van de algemene reserves door toevoeging van de winst. Technische voorzieningen namen toe met 6,4% in 2018, ten opzichte van vorig jaar. Deze toename is toe te schrijven aan een stijging van reeds bestaande verzekeringsverplichtingen (tabel II.5.2).

De totale premies over het boekjaar 2018 bedroegen SRD 86,7 miljoen. Door een daling van de verkoop- van koopsompolissen, namen de koopsommen per ultimo 2018 af met 30,3%. Deze daling leidde, in combinatie met de toename van de 'Mutatie technische voorzieningen', eveneens tot een daling van de verdiende premie⁹ met 24,8%. Het technisch resultaat kwam wederom negatief uit en bedroeg SRD 59,1 miljoen. Dit werd uiteraard veroorzaakt doordat de verdiende premies lager uitvielen dan de uitgaven, waaronder claims, bedrijfs- en overige kosten (tabel II.5.3).

De stabilisatie van de vreemde-valuta wisselkoersen leidde in 2018 tot een koersverlies van SRD 263.748,-. De totale lasten (inclusief uitkeringen) daalden van SRD 203,3 miljoen in 2017 naar SRD 193,3 miljoen in 2018. Het negatief technisch resultaat, het koersverlies, de afname van de beleggingsinkomsten en de afname van het saldo van de overige baten en lasten, resulteerden in een afname van de nettowinst (winst na belasting) met 67,9% naar SRD 8,6 miljoen. Dit is de laagste nettowinst in de afgelopen vijf jaren (tabel II.5.3).

⁸ Het eigen vermogen is de som van het aandelenkapitaal en de reserves (inclusief herwaarderingsreserve).

⁹ De verdiende premie omvat de premies exclusief het herverzekeringaandeel minus de mutatie in de technische voorzieningen.

Tabel II.5.2: Gecombineerde Balansen der Levensverzekeringsmaatschappijen (x SRD duizend)

ACTIVA	2014	2015	2016	2017*	2018**
Kas en Bank [liquide middelen]	27,328	22,139	53,212	86,599	52,714
Vaste eigendommen	2,438	2,506	4,643	51	4,862
Beleggingen:					
a] overheid	-	-	-	-	-
b] particulieren:					
- hypotheken	14,144	127,035	209,031	199,919	139,613
- termijndeposito's	148,756	233,361	497,521	446,004	483,764
- overige	178,568	239,125	390,937	0	597,403
Overige activa	57,333	102,657	165,952	175,942	209,203
Totaal	555,863	726,821	1,321,297	1,437,487	1,487,559
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	1,406	1,406	1,406	1,406	1,406
Reserves	74,637	53,209	144,577	157,927	179,731
Achtergestelde leningen	-	-	-	-	-
Technische voorzieningen	434,944	608,019	1,028,193	1,109,295	1,180,735
Overige schulden	44,875	64,187	147,121	168,859	125,686
Totaal	555,863	726,821	1,321,297	1,437,487	1,487,559

*De data over 2017 is gecorrigeerd met de definitieve cijfers.

**De data over 2018 is gebaseerd op voorlopige cijfers. Van de vier onder-toezicht-staande levensverzekeraars, hebben ultimo december 2018 drie instellingen aan de Bank gerapporteerd.

Bron: Centrale Bank van Suriname

Tabel II.5.3: Gecombineerde Verlies- en Winstrekeningen der Levensverzekerings- maatschappijen (x SRD duizend)

	2014	2015	2016	2017*	2018**
Premies	54,079	60,377	73,440	87,019	86,704
Koopsommen	25,541	52,508	86,714	67,173	46,842
Totaal premie + koopsommen	81,634	112,885	160,154	154,191	133,545
Premie herverzekeraar	3,049	2,964	4,126	4,340	3,590
Premie eigen rekening	78,585	109,921	156,028	149,852	129,955
Mutatie technische voorzieningen	40,744	130,182	65,156	60,377	62,638
Verdiende premie (1)	37,841	(20,261)	90,872	89,475	67,318
Bruto uitkeringen	21,435	29,217	70,084	62,239	62,017
Aandeel herverzekeraar	-	-	434	190	162
Uitkeringen eigen rekening (2)	21,435	29,217	69,650	62,049	61,856
Provisie en acquisitiekosten (3)	5,384	6,756	8,366	7,621	7,850
Bedrijfskosten (4)	17,478	18,636	29,087	43,887	47,092
Winstdeling en korting (5)	9,749	13,520	24,446	24,364	9,603
Technisch resultaat (6) = (1-2-3-4-5)	(16,205)	(88,390)	(40,677)	(48,446)	(59,084)
Beleggingsinkomsten (7)	33,894	33,392	78,676	84,215	68,253
Saldo andere baten en lasten (8)	(727)	84,657	126,209	7,314	2,204
Beleggingslasten (9)	138	190	232	478	482
Winst voor belasting = (6+7+8-9)	16,824	29,469	163,976	42,606	10,891
Belasting	2,252	1,865	53,954	15,741	2,261
Winst na belasting (Nettowinst)	14,573	27,605	110,022	26,864	8,630

*De data over 2017 is gecorrigeerd met de definitieve cijfers.

**De data over 2018 is gebaseerd op voorlopige cijfers. Van de vier onder-toezicht-staande levensverzekeraars, hebben ultimo december 2018 drie instellingen aan de Bank gerapporteerd.

Bron: Centrale Bank van Suriname

Schadeverzekeringsmaatschappijen

Het balanstotaal van de schadeverzekeringsmaatschappijen nam in 2018 met 22,8% toe ten opzichte van 2017 (tabel II.5.4). De beleggingen in termijndeposito's, effecten en spaarrekeningen (opgenomen onder de post "Overige beleggingen"), stegen met respectievelijk 44,4%, 117,2% en 2.157,6% ten opzichte van 2017. In 2018 vormden de effecten en termijndeposito's de grootste beleggingsposten en maakten respectievelijk 22,7% en 22,6% uit van de beleggingsportefeuille, gevolgd door de beleggingen in onroerende goederen en de hypotheek met een aandeel van respectievelijk 21,1% en 16,7%. Aan de passivazijde vertoonde de post "Korte termijn schulden" een toename van 33,9% ten opzichte van 2017, terwijl de technische voorzieningen in dat jaar ten opzichte van 2017 met 33,0% stegen, voornamelijk als gevolg van een toename van de schadereserve.

De totale bruto premie van de schadeverzekeraars nam in 2018 toe met 23,9% ten opzichte van 2017 en bedroeg SRD 800,6 miljoen. Deze toename was voornamelijk het gevolg van toenames van premies uit de categorieën Ziekte- en Ongevallenverzekeringen en de Varia- en overige verzekeringen met respectievelijk 40,2% en 31,7%. Verder werd het meest uitgekeerd in de categorieën Ziekte- en Ongevallenverzekeringen en Motorrijtuigen (WAM en Casco).

Het technisch resultaat verbeterde substantieel, dan wel van negatief SRD 5,9 miljoen in 2017 naar SRD 66,3 miljoen in 2018. Dit leidde tot een nettowinst (winst na belasting) van SRD 67,7 miljoen in 2018 (tabel II.5.5). Ten opzichte van 2017 is dit een toename van 91,7% gelijk aan SRD 32,4 miljoen. De opmerkelijke verbetering van het technisch resultaat in 2018 is te danken aan de toename van het saldo van de verdiende premie minus de uitkeringen in eigen rekening als gevolg van de stijging van de bruto premie.

Tabel II.5.4: Gecombineerde Balansen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (x SRD duizend)

ACTIVA	2014	2015	2016	2017*	2018**
Kas en Bank [liquide middelen]	52,429	77,310	109,581	146,338	132,386
Vaste eigendommen	64,171	73,181	72,523	46,544	49,510
Beleggingen:					
a] overheid					
b] particulieren:					
- hypotheek	94,102	105,530	212,616	173,636	156,257
- termijndeposito's	114,879	135,337	172,993	145,834	210,621
- overige	172,535	230,223	423,899	473,969	566,545
Overige activa	257,689	279,053	333,570	358,750	535,904
Totaal	755,806	900,634	1,325,181	1,345,070	1,651,224
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	360	360	360	361	361
Reserves	324,684	287,747	509,229	527,702	576,445
Technische voorzieningen	267,848	379,727	397,740	418,384	556,411
Lange termijn schulden (incl. voorzieningen)	32,381	49,620	148,665	173,554	216,745
Korte termijn schulden	130,532	183,180	269,187	225,069	301,262
Totaal	755,806	900,634	1,325,181	1,345,070	1,651,224

*De data over 2017 is gecorrigeerd met de definitieve cijfers.

**De data over 2018 is gebaseerd op voorlopige cijfers. Van de vier onder-toezicht-staande levensverzekeraars, hebben ultimo december 2018 drie instellingen aan de Bank gerapporteerd.

Bron: Centrale Bank van Suriname

Tabel II.5.5: Gecombineerde Verlies- en Winstrekeningen der Schadeverzekeringsmaatschappijen
(x SRD duizend)

	2014	2015	2016	2017*	2018**
Bruto premie	420,245	511,635	532,910	646,418	800,612
Premie herverzekeraar	32,414	40,732	67,615	64,883	185,313
Af te dragen zorgvoorzieningenfonds***		2,026	2,903	3,048	-
Premie eigen rekening	387,832	468,877	462,392	578,487	615,299
Mutatie technische voorzieningen	1,947	12,461	(25,016)	38,812	6,331
Verdiende premie (1)	385,884	456,416	487,408	539,676	608,968
Bruto uitkeringen	266,850	368,267	473,852	380,523	465,288
Aandeel herverzekeraar	3,103	3,093	15,708	11,186	106,026
Uitkeringen eigen rekening (2)	263,748	365,174	458,145	369,338	359,262
Provisie en acquisitiekosten (3)	14,061	15,169	17,276	25,855	32,368
Bedrijfskosten (4)	76,082	92,596	111,283	150,428	151,050
Technisch resultaat (5) = (1-2-3-4)	31,993	(16,523)	(99,295)	(5,945)	66,288
Beleggingsinkomsten (6)	22,685	20,219	93,930	31,240	26,541
Saldo andere baten en lasten (7)	10,005	41,177	248,365	33,996	(1,447)
Beleggingslasten (8)	-	-	-	-	-
Winst voor belasting (5+6+7-8)	64,683	44,874	243,000	59,292	91,382
Belasting	4,842	16,804	76,982	23,987	23,707
Winst na belasting (Nettowinst)	59,841	28,070	166,018	35,304	67,675

*De data over 2017 is gecorrigeerd met de definitieve cijfers.

**De data over 2018 is gebaseerd op voorlopige cijfers. Van de zes onder-toezicht-staande schadeverzekeraars, hebben ultimo december 2018 vijf instellingen aan de Bank gerapporteerd.

***Vanaf 2018 wordt de post af te dragen zorgvoorzieningenfonds direct van de bruto premie afgetrokken, wegens consistentie van dataverwerking.

Bron: Centrale Bank van Suriname

Wettelijke Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen (WAM)

De totale premies stegen in 2018 naar SRD 121,7 miljoen, representatief voor 240.808 WAM-verzekeringen. Van het totaal aantal WAM-verzekeringen in 2018 bestond 66,5% uit de categorie verzekeringen van personenauto's, equivalent aan 160.229 voertuigen. Deze categorie was evenals in de voorgaande jaren de grootste WAM-verdiener. De toename van deze categorie in 2018 was SRD 80,4 miljoen, dat gelijk is aan 66,1% van de totale premies uit de WAM.

De uitkeringen, voornamelijk ter dekking van de materiele schade, bedroegen in 2018 SRD 65,7 miljoen. Dit was een stijging van 18,6% ten opzichte van 2017. Er werden voorts in 2018 in totaal 17.495 schadegevallen geregistreerd, terwijl het aantal geregistreerde schadegevallen het jaar daarvoor 19.382 bedroeg. In 2018 nam het aantal schadegevallen af met 9,7% ten opzichte van 2017. Van het aantal geregistreerde schadegevallen in 2018, zijn 12.141 schadegevallen (69,4%) reeds afgehandeld (tabel II.5.6). In 2018 bedroeg het verlies uit de categorie WAM SRD 32,5 miljoen. Reeds langer dan tien jaren rapporteren verzekeraars een negatief resultaat voor de categorie WAM. Ten aanzien hiervan zou de verkeersveiligheid verder onder de loep genomen moeten worden. Daarnaast zou de verbetering van het rijgedrag van de doorsnee Surinamer kunnen bijdragen aan een gunstig resultaat uit de categorie WAM.

Tabel II.5.6: Gecombineerde WAM-staat (x SRD duizend)

#	Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018*
1	Premies	53,191	58,800	67,635	104,986	121,716
2	Polis- en overige kosten	1,694	2,620	2,077	3,606	2,747
3	Uitkeringen	38,550	47,945	48,939	55,420	65,731
4	Mutatie Premiereserve	16,809	17,066	26,504	18,908	13,338
5	Mutatie schadereserve	9,350	11,562	16,152	1,429	6,002
6	Mutatie Provisiereserve	391	1,870	1,056	875	4,369
7	Provisie	5,645	5,629	5,601	10,309	12,946
8	Bedrijfskosten	28,384	41,450	37,824	55,370	63,336
9	Saldo (1+2-3-4-5+6-7-8)	(43,462)	(60,362)	(64,252)	(31,967)	(32,520)
10	Aantal Rij- en Voertuigen	233,724	228,390	230,633	233,513	240,808
11	Aantal afgehandelde schaden	13,863	15,448	13,476	13,093	12,141
12	Aantal nog af te handelen schaden	4,020	4,266	4,715	6,289	5,354
13	Af te dragen toeslag W.B.F.	803	662	652	671	859
14	Afgedragen toeslag W.B.F.	685	90	155	320	687
15	Nog af te dragen toeslag W.B.F.	225	200	267	71	172

*De data over 2018 is gebaseerd op voorlopige cijfers van alle vier wamverzekeraars.

Bron: Centrale Bank van Suriname

Bedragen in SRD duizend, met uitzondering van regel 10 t/m 12

